

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ)
ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE İSVİÇRE İLİŞKİLERİ
1945-1960

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Ali YEŞİLÇÖLLÜ

ANKARA-2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ)
ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE İSVİÇRE İLİŞKİLERİ
1945-1960

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Ali YEŞİLÇÖLLÜ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Serdar SARISIR

ANKARA-2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ) ANA BİLİM DALI

Mehmet Ali YEŞİLÇÖLLÜ

TÜRKİYE İSVİÇRE İLİŞKİLERİ
1945-1960

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serdar SARISIR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Serdar SARISIR (Danışman)

.....

Prof. Dr. Neşe ÖZDEN

.....

Prof. Dr. Mustafa EKİNCİKLİ

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi : 16.12.2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../2019)

Mehmet Ali YEŞİLÇÖLLÜ

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	III
TABLolar LİSTESİ	IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İSVİÇRE POLİTİK İLİŞKİLERİ

1.1. Elçilikler.....	10
1.2. Uzman Raporları	11
1.3. Basın, Deklarasyonlar, Manevi Silahlanma Cemiyeti	12
1.4. Diğer Politik Konular.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İSVİÇRE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

2.1. Ticari Anlaşmalar ve Kliring	16
2.2. İki Ülke Dış Ticareti ve Kalemleri.....	18
2.2.1. Türkiye'nin İsviçre'den İthalatı	18
2.2.2. Türkiye'nin İsviçre'ye İhracatı.....	18
2.2.3. Takas Kalemleri	19
2.3. Hizmet ve Danışmanlık Alımları, Sağlanan Kolaylıklar, Osmanlı Bankası	19
2.4. Türk ve İsviçre Ortaklı Kurulan Şirketler	21
2.4.1. Migros	23
2.5. Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Kuruluşlarda İstihdam Edilen İsviçreliler.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İSVİÇRE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ

3.1. Türk-Helvetia Cemiyeti (Türkiye İsviçre Dostluk Derneği).....	29
3.2. Eğitim ve Bilimsel Toplantılar.....	29
3.3. Sanat.....	32
3.4. Spor	32

3.5. Turizm.....	32
3.6. Basın ve Basım.....	33
3.7. Türkiye’deki İsviçreli Akademisyen ve Uzmanlar	35
SONUÇ.....	38
KAYNAKÇA	43
ÖZET	49
ABSTRACT	50
KRONOLOJİ.....	51
EKLER	53
Ek 1: Milliyet Gazetesi 15.9.1950 s.3 MEB’nca 16 Öğrencinin İsviçre’ye Öğrenime Gönderilmesi	54
Ek 2: BCA 030.18.01.2.121.108.18 Karar Sayısı 3/I0679 Kongre Hatıra Pullarının İsviçre’de Bastırılması 20.2.1950.....	55
Ek 3: BCA 030.10.234.575.18 Türk Helvetia (Türkiye İsviçre Dostluk Derneği) Cemiyetinin Kuruluşu 22.2.1945	56
Ek 4: BCA 080.18.01.02.107.101.14 Karar Sayısı 3/2221 Türkiye İsviçre Arasındaki Anlaşmaların Tarihinin Uzatılması 27.2.1945.....	57
Ek 5: BCA 030.18.01.02.138.113.12 Karar Sayısı 4/43II Migros Türk Ticaret Anonim Şirketinin Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan Yararlandırılması 4.2.1955.....	58
Ek 6: Ulus Gazetesi 19.5.1951 s.2 Eski sağlı Bakanı Prof. Dr. Sadi Irmak’ın İsviçre’deki Konferansı	59
Ek 7: Ulus Gazetesi 18.3.1952 s.2 Türkiye İsviçre Arasındaki Ticaret.....	60
Ek 8: Ulus Gazetesi 20.1.1954 s.3 Migros’un Kurucusunun Türkiye’ye Gelişi	61
Ek 9: Milliyet Gazetesi 16.11.1951 s.6 İsviçre’ye Canlı Domuz İhracatı	62
Ek 10: Milliyet Gazetesi 8.11.1954 s.2 İsviçre’ye Krom İhracatı	63
Ek 11: Milliyet Gazetesi 10.9.1951 s.2 Manevi silahlanma Cemiyetinin Türkiye’de Basın Toplantısı.....	64
Ek 12: Milliyet Gazetesi 11.11.1957 s. 1 Zürih’i İmar Eden Mimarın İzmir’in İmarı İçin Türkiye’ye Gelişi.....	65
Ek 13: Milliyet Gazetesi 5.1.1951 s.5 İsviçre’den Gelen Göçmen Mütahassısı (Uzmanı).....	66

ÖNSÖZ

Türkiye-İsviçre ilişkileri konusunda bir tez çalışmasının henüz yapılmamış olması bu konunun seçilmesinde önemli nedenlerden biridir. Çalışmanın amacı İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelen dönemde Türkiye-İsviçre ilişkilerini birçok boyutuyla ele alarak bu ilişkilerin İkinci Dünya Savaşı sonrası 1945-1960 yılları arasındaki gelişimine ışık tutmaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılında dünyada yeni bir dönem başlamıştır. Yaklaşık 27 yıl arayla iki büyük savaş yaşayan dünya, ABD ve Sovyet Rusya gibi iki büyük gücün etrafında oluşan bir dönemin etkisine girmiştir. Türkiye ise hem İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmak için çok dikkatli bir politika sürdürmüş hem de savaşın hemen ardından çok partili hayata geçme denemelerini başlatmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkiye İsviçre ilişkilerinin politik, ikinci bölümde ekonomik ve üçüncü bölümde kültürel gelişimi incelenmektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde ders ve araştırma sürecinde beni yönlendiren, çalışmaya ışık tutan, farklı açılardan konuya yaklaşmamı sağlayan ve ufuklar açan danışmanım Sayın Doç. Dr. Serdar SARISIR'a sonsuz teşekkür ederim.

Nihayet çalışmam süresince güçlük ve sevinçleri benimle yaşantılayan annem Solmaz KÖSE, babam Durmuş YEŞİLÇÖLLÜ ve kardeşim Ceyda YEŞİLÇÖLLÜ'ye yürekten teşekkürlerimi sunarım. Sizler olmasaydınız, bu tez olmazdı.

Mehmet Ali YEŞİLÇÖLLÜ

Aralık 2019

Aydın

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1945-1960 Yılları Arasında İsviçre Konfederasyonu Başkanları..... 3

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
IMF	: Uluslar Arası Para Fonu
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü
NATO	: Kuzey Atlantik Savunma Örgütü
RG	: Resmi Gazete
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başaramamış olan Türkiye ve İsviçre farklı coğrafyalarda konumlanmış ve farklı devletleşme geçmişleri yaşamış iki ülkedir. İsviçre ile 1899-1900 yıllarına dayanan ilişkilerin, Brüksel'de bulunan Osmanlı elçisinin İsviçre elçisi olarak görevlendirilmesi sonucu resmen başlamış olduğu söylenebilir¹.

Avrupa'nın en küçük ülkesi İsviçre'nin içinde bulunduğu bölge MÖ. 58'de Helvetia olarak adlandırılmaktadır. Bölgede yaşayan Kelt kabilelerinin Roma İmparatorluğu'na yenilmeleriyle egemenlik Roma İmparatorluğu'na geçmiştir. Ardından başlayan Germen akınları ile Ren ve aşağı Aar bölgesine Almanlar yerleşmiş ve böylece İsviçre'nin Almanca konuşulan merkezini ve kuzeyini oluşturmuşlardır. Ülkenin Fransızca konuşan bölgesini ise 5. Yüzyılda ülkenin batısını ele geçiren Germen Burgundlar oluşturmuştur. İsviçre tarihi 11 ile 17. yüzyıl arasında Almanya tarihi ile içi içe geçmiştir. İsviçre Konfederasyonu'nun temeli, 1291 yılında Almanca konuşan üç bölge toplumu arasında yapılan Habsburg Hanedanına karşı dayanışmayı öngören anlaşma ile atılmıştır. 13. yüzyılda Uri, Schwyz ve Underwalden adlı üç kantonun birleşmesiyle bir konfederasyon oluşmuştur. İsviçre adı kantonların en büyüğü olan Schwyz'den gelmektedir. Konfederasyonun üye sayısı 1500'lerde 13'e ulaşmış ve 1499 yılında Roma İmparatorluğu'ndan ayrılarak bağımsızlığını kazanmıştır. Protestanlık Martin Luther (1483-1546, Alman keşiş, teolog, üniversite profesörü) öncülüğünde İsviçreli Huldrych Zwingli (1484-1531, papaz, teolog) ve Fransız John Calvin (1509-1564, avukat, teolog) gibi Hıristiyan ilâhiyatçılarda geliştirilen Hıristiyanlığın teolojik ve ahlâkî bir yorumunu ve buna paralel olarak ortaya çıkan kiliseler ve cemaatler topluluğunu ifade eder. Protestan tabiri ilk defa, Lutherci görüşleri benimseyen bir grup Alman prensin ilân ettiği deklarasyona (Diet of Spiers, 1529) atıfla reform yanlılarını nitelendirmek için Roma Katolik kilisesi tarafından kullanılmıştır². Protestanlık ile birlikte Luther dünya ile uzlaşma sağlamış, Protestanlığın bu tutumuyla kutsal dışı maddî bir medeniyet doğmuş ve kapitalizm kilisenin bahsi geçen tavrına, daha doğrusu geniş tesirine son vermiştir. Keza Calvin doktrini de kilise doktriniyle tezat halindeydi. O ruhani ile fani arasında hiyerarşi kurmadığı gibi çalışmayı övgüye

¹ www.mfa.gov.tr. Erişim Tarihi 3.7.2019.

² Hakan Olgun. "Hıristiyanlık ve Sekülerleşme İlişkisi ya da Seküler Dindarlığın Teolojisi". İnsan & Toplum, 2, 2012, (4), s. 135-156

layık bulur, kazancı da kanunî görür³. Ardından Katolik ve Protestan kantonlar arasında yaklaşık üç yıl kadar süren (1529-1531) savaşlar yaşanmıştır. Avrupa’da İsviçre’nin bağımsız bir devlet olarak tanınma tarihi otuz yıl savaşlarının bitişini sağlayan Westfalya anlaşması ile olabilmıştır. Bu anlaşmanın iki önemli yönü bulunmaktadır. Bunlardan biri ilk çok aktörlü uluslararası anlaşma oluşudur. Sekülerizm kutsal ile dünyevi olanın ayrılması için daha önce de geçerli olan yaygın bir nitelemeydi, bu çağ” ya da “dünyevi yaşam, kilise dışı yaşam” anlamlarına gelmektedir. Anlaşmanın bir diğer mühim yönü ise bu kavramın bir hukuk terimi olarak (kilise mallarının kamulaştırılması anlamında) ilk kez kullanılmasıdır⁴. 1798’de Fransızlar tarafından işgal edilen ülkede 1803 yılında Napolyon’un önderliğinde toplanan kanton yöneticileri Kantonlar Birliğini kurduğu görülmektedir. 1815 tarihinde imzalanan Paris Senedi (Viyana Anlaşması) ile ikinci çok aktörlü uluslararası anlaşma imzalanmıştır. 1792’den beri süregelen Avrupa’daki savaş ortamına son veren kongre, bir takım hatalı kararlara imza atmış ve sonradan eleştiriye konu olmuşsa da, en azından kan akmasını durdurmuştur⁵. İsviçre daimi tarafsızlık statüsü edinmiş, belli sınırlar içinde kendini korumaya yönelik bir ordu bulundurabilecek “*tarafsızlaştırılmış bir devlet*” olmuştur. 1 Ağustos 1848’de ise bugünkü İsviçre Konfederasyonu kurulmuştur. Genel olarak tarafsızlık savaş durumunda savaş dışı kalmayı ve savaşan devletlere askeri kolaylıklar sağlamamayı öngörür. Tarafsızlık ilk kez 1907 La hey Konferansında ele alınmıştır. Tarafsızlık geçici ve daimi olabilir. Geçici tarafsızlık bir devletin kendi iradesiyle belirlediği bir hukuki statüyken, daimi tarafsızlık irade dışı bir durumu yansıtmaktadır. Burada tarafsızlaştırılan devletin meşru savunma dışında savaşa girme hak ve yetkisi sınırlanmaktadır. Diğer bir deyişle bir devletin bağımsızlığı diğer devletler tarafından sınırlanmaktadır. Kısaca sürekli tarafsızlıkta iki ya da daha fazla devlet bir devleti çeşitli nedenlerle zorlayarak tarafsızlık statüsüne yöneltmekte ve tarafsız olmaya zorlamaktadır. Bu statü İsviçre’ye olduğu kadar diğer devletlere de yükümlülükler getirmektedir. İsviçre tarafsızlığıyla bağdaşmayacak hareketlerden kaçınırken diğer devletler de onu işgal etmeyecek, ülke bütünlüğüne saygı gösterecek, egemenliğine müdahalede bulunmayacaktır. “*Tarafsızlaştırılmış bir devlet*” ve “*silahlı tarafsızlık*” dünya tarihinde bir devletin hukuki tarafsızlığının tanındığı ve daimi tarafsızlık statüsü elde ettiği ilk uygulamadır. Bu statü İsviçre’ye olduğu kadar diğer devletlere de yükümlülükler getirmektedir. İsviçre tarafsızlığıyla bağdaşmayacak hareketlerden

³ Hüsniye Canbay Tatar, ”Din ve Kapitalizm”, Sosyoloji Konferansları no:45 2012/1 , s.149-168

⁴ Hakan Olgun, a.g.e. s. 135-156.

⁵ Hüsniye Canbay Tatar, a.g.e. s.149-168

kaçınırken diğere devletler de onu işgal etmeyecek, egemenliğine müdahalede bulunmayacaktır⁶.

1909'da laikliği kabul eden İsviçre 1920 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olmuşsa da, İkinci Dünya Savaşından hemen önce 1938'de tam tarafsızlık gerekçesiyle ayrılmış, 10 Eylül 2002 tarihinde Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Günümüzde İsviçre Konfederasyonu 26 kantonun birleşiminden ve dört etnik gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar şunlardır; Alman kökenli %64, Fransız kökenli %21, İtalyan kökenli %7 ve Roman azınlık %0.6. Ülke halen çok partili demokratik sistemle yönetilmektedir. Konfederal yapısı sonucu, devleti oluşturan 26 Kantonun her birinin ayrı anayasası, kanunları, hükümeti ve parlamentosu bulunmaktadır. Kantonlar ise komünlerden oluşmakta ve komün-kanton ve federal devlet olmak üzere üç seviyeli idareler İsviçre Konfederasyonunu teşkil etmektedir. Dış politika, güvenlik, gümrük politikası, para politikası ve ulusal alanın tümüne tatbik edilecek olan mevzuat konfederal düzeyde ele alınmaktadır. Hükümet, yedi üyeli Federal Konsey'den müteşekkil olup, seçimler sonrasında Parlamentoda temsil edilen siyasi partiler arasında uzlaşıyla göreve getirilen sürekli bir koalisyon görünümündedir. Konfederasyon Başkanı, Federal Konsey üyeleri arasından birer yıllık dönemlerle seçilmektedir. Başbakanlık makamı mevcut değildir. BERN başkenttir.⁷

1945-1960 yılları arasında İsviçre Konfederasyon başkanlığını yapmış olanlar Tablo 1'de yer almaktadır⁸;

Tablo 1. 1945-1960 Yılları Arasında İsviçre Konfederasyonu Başkanları

Yıllar	Konfederasyon Başkanları
1945	Eduard von Steiger
1946	Karl Kobelt
1947	Philipp Etter
1948	Enrico Celio
1949	Ernst Nobs
1950	Max Petitpierre
1951	Eduard von Steiger
1952	Karl Kobelt

⁶ Tayyar Arı, *uluslararası ilişkiler ve dış politika*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001., 4.baskı, s.192-195.

⁷ www.mfa.gov.tr Erişim Tarihi 11.12.2019

⁸ <https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-presidency/history-federal-presidency/praesidenten-seit1848-liste.html>

1953	Philipp Etter
1954	Rodolphe Rubattel
1955	Max Petitpierre
1956	Markus Feldmann
1957	Streuli, Hans
1958	Thomas Holenstein
1959	Paul Chaudet
1960	Max Petitpierre

“*Tarafsızlık*” statüsüyle İsviçre’nin dışında kalmayı başarabildiği İkinci Dünya Savaşı uzun ve yıpratıcı süreciyle pek çok ülkeyi harabe haline getirerek sosyal ve ekonomik yaşamın neredeyse çökmesine yol açmıştır. Avrupa savaş sonrasında kendi başına bir dünya sistemi olmaktan çıkmış adeta alt sistem haline gelmiştir.

ABD ve Sovyet Rusya’nın savaştan güçlenerek ve nüfuzlarını arttırarak çıktıklarını söylemek mümkündür. Savaşın öncesinde Almanya’nın hızla ilerleyişine dünyanın seyirci kaldığı, Rusya sınırlarına kadar genişlemesini engelleyemediğini ya da engellemediği düşünülebilir. ABD’nin savaşa dâhil olmasıyla savaşın seyri değişmiştir. İtalya ve daha sonrada müttefiklerin Berlin’e girmesiyle Almanya, ardından ABD Nagazaki ve Hiroşima’ya attığı atom bombalarıyla Japonya saf dışı kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı, Avrupa’da 1945 Mayıs’ında, Asya’da ise aynı yıl Eylül ayında sona ermiştir.

Savaş sonrasında dünyada güçler dengesi değişmiş, barış ve güvenlik ihtiyacı doruk noktasına ulaşmıştır. Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) ve Potsdam Konferansı’nın (17 Temmuz-2 Ağustos 1945) bir araya getirdiği liderlerin, kalıcı dünya barışının sağlanması ve Almanya gibi savaşı başlatan ülkeler de dâhil olmak üzere dünya sisteminin yeniden kurulması amacı ile çeşitli fikirler geliştirmekte oldukları anlaşılmaktadır. Bu dönemde ABD kendi kıtasında, Sovyet Rusya ise yayılma eğiliminde gözükmektedir. Bu görünüm dünya gündemini farklı bir bloklaşma sürecine sokmuş ve “*Soğuk Savaş*” olarak adlandırılan dönem başlamıştır⁹. İkinci Dünya Savaşı’nın bilançosu; 110 milyon asker, 40 milyondan fazla ölü ve 35 milyon yaralıdır¹⁰. Rusya’nın, asker ve sivil olmak üzere, 12 ile 15 milyon kadar insan kaybının

⁹ M. Sadık Atak, *Harp Sonrasında Dünya, (1945-1966)*, Nadir Kitabevi, Ankara, 1966, s. 1.

¹⁰ Türkkaya Ataöv, *Amerika-Nato ve Türkiye*, 2. Baskı, Aydınlık Yayınevi, Ankara, 1969, s. 1.

olduğu tahmin edilmektedir¹¹. Yalnızca savaşa giren ülkelerde değil tüm dünyada tahribatlara, güç dengelerinin değişmesine, ekonomik krizlere yol açmıştır. Pek çok ülkeyi savaş alanı haline getirmiştir. Oluşan olumsuz hava bütün dünyayı etkilemiş ve ilgilendirmiştir. 22 milyon kilometrekarelik alanda askeri harekât cereyan etmiştir. Savaşın en yoğun yaşandığı yerler; Avrupa, Doğu Asya ve Kuzey Afrika olmuştur. Buralarda ülkelerin büyük bir kısmı işgal edilerek, hedef olarak ya da cephe olarak savaşın içinde yer almıştır. 110 milyon insan silahaltına alınmıştır¹². Yaklaşık 40 milyondan fazla insan İkinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybetmiştir¹³. Savaşın galipleri de mağlupları da yorgun ve bitkindir. Görüldüğü gibi İkinci Dünya Savaşı tüm Avrupa ülkelerini ve halkını etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı ardından ortaya çıkan iki kutuplu sürecinin öncüleri ABD ile Sovyet Rusya, komşusu oldukları Bering Boğazı'nda değil de Avrupa ortalarında karşı karşıya gelmişlerdir, savaş alanı Avrupa ortaları olmuştur. Savaş sonrası Batı Avrupa Devletlerinin dünya siyasetini yönlendirme işlevlerinin oldukça zayıfladığını söylemek mümkündür¹⁴. İkinci Dünya Savaşı güçler dengesi yanında dünya coğrafyasını da değiştirmiştir. Tarih sahnesinde iki büyük güç; Sovyet Rusya ve ABD ortaya çıkmıştır. “Soğuk Savaş” adıyla da anılan İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde dünyanın bu iki gücün çevresinde toparlanmaya, örgütlenmeye, kutuplaşmaya başladığı söylenebilir¹⁵. Öte yandan ABD veya Sovyet Rusya'nın çevresinde toplanmak istemeyen ülkeler Bağlantısızlar Hareketini oluşturmuşlardır. Soğuk Savaş döneminde dünya gündemi ve ilişkiler Sovyet Rusya'nın liderliğinde oluşan Doğu Blok'u (Varşova Paktı) ve ABD'nin liderliğinde kurulan Batı Blokunun politik mücadeleleriyle geçmiştir.

Savaş sonrası dönemde Avrupa'yı ve dünyayı etkileyen gelişmeleri politik, askeri ve ekonomik başlıklar altında aşağıdaki şekilde gruplayabiliriz¹⁶:

1. Politik: Uluslararası örgütlerin en büyüğü Birleşmiş Milletler 1945 yılında kuruldu ancak örgütteki uluslararası yaklaşım sadece Genel Kurul için geçerliydi. Güvenlik Konseyi dengeleri özellikle ABD'nin lehine oluşturmaktaydı.

---

¹¹ Herbert Von Moos, Büyük Dünya Olayı, C. 6, Askeri Basımevi, İstanbul 1952, s.327.

¹² Herbert Von Moos a.g.e. s.2.

¹³ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 616.

¹⁴ Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul, 2012., s. 50-51.

¹⁵ Atak, a.g.e, s.2.

¹⁶ Louis J. Halle, (Çev. F. Çeliker), *Soğuk Harp*, Gn. Kur. Harp Tarihi Yayınları, Ankara, 1976, s. 97-98.

2. Askeri: Avrupa'da Nazileri ve Faşistleri yenen ABD ve Sovyet Rusya oldu ve savaşın bitiminde Avrupalı devletler bu ikisi etrafına kümellendiler. 1947'den itibaren "Soğuk Savaş" olarak adlandırılan dönem başladı.
3. Ekonomik: ABD'nin öncülüğünde iki ayaklı bir sistem yani IMF ve Dünya Bankası kurularak uluslararası ekonomi kapitalist ülkelerin denetimine sokulmaya çabaladığı söylenebilir. Birinci ayak IMF borçların zamanında ödenmesini gözetirken, ikinci ayak olan Dünya Bankası ödemelerin zamanında yapılması için 'yapısal uyumu' sağlamayı hedeflemektedir.

Türkiye, her ne kadar savaşa girmemeyi başarmışsa da savaşın neredeyse bütün sıkıntılarını yaşamıştır. Bu süreçte dünyadaki gergin hava, politik, askeri ve ekonomik sorunlar 1945 yılında nüfusu 18.790.174 kişiye ulaşan Türkiye'yi doğrudan etkilemiştir¹⁷. Türkiye saldırıya uğrayabileceği ya da savaşa girmek zorunda kalabileceği olasılığına karşın çeşitli önlemler almış ve seferberlik ilan etmiştir. Dönemin hükümeti, savaş boyunca tek bir tarafa bağlılığı vurgulamayan ve savaş dışı kalmaya çalışan denge politikası izlemiştir. Öte yandan savaşın taraflarıyla ilişkilerini sürdürerek savaşı ülke sınırlarından uzak tutmaya gayret etmiştir. Türkiye savaş nedeniyle planladığı ekonomik kalkınmayı uygulayamamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başarabilmesine rağmen ekonomisinin duraklamaya girmesini önleyememekte ve kendini güvenli hissedebileceği bir grupta yer almak istemektedir. Dönemin hükümeti ülkeye güvenlik desteği sağlayabileceğini değerlendirdikleri batılı devletlere, egemenlikten taviz vermeksizin yakın durmuşlar ve bunu Sovyet Rusya'yı karşılırlarına almadan yapmaya çabalamışlardır¹⁸.

20 Şubat 1945 Yalta Konferansı'ndan sonra Türkiye'ye bir muhtıra veren İngiltere 25 Nisan'da San Fransisco'da Birleşmiş Milletlerin kuruluşu için bir konferans düzenleneceğini ve konferansa sadece 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya'ya savaş ilan etmiş ülkelerin davet edileceğini bildirmiştir. Devamında, 23 Şubat 1945'te Türkiye'nin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan ettiği görülmektedir. Böylece 5 Mart 1945 San Fransisco Konferansı'na davet edilerek Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan

---

¹⁷ <http://www.almanaktr.com/index.php/turkiye-den-olaylar/turkiye-1940-1949/105-turkiye-1945/499-1945-yili-nufus-sayimi>, Erişim Tarihi: 03.07.2019.

¹⁸ Uçarol; *a.g.e.*, s. 850.

devletlerden biri olarak bitirmiştir¹⁹.

Savaş seferberlik şartlarının baskılarının 1939-1945 yıllarında Türkiye ekonomisi ve özellikle tarım sektöründe oldukça olumsuz etkiler yapmıştır. Şehirlerin ve ordunun beslenme ve bakımını sağlamak için hükümetin, Toprak Mahsulleri Ofisi aracılığıyla sürdürdüğü köylüden ucuz ve zorunlu ürün alım uygulamasının köylünün yükünü artırdığı buna karşın büyük toprak sahiplerinin piyasaya pahalı ürün satarak artan hububat fiyatlarından faydalandıkları ve bu yolla savaş zenginlerinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İzlenen bu politikaların farklı gelir gruplarındaki köylüler arasındaki gelir farklılıklarını daha da çoğalttığı, nihayetinde küçük ve orta gelirli köylünün ürününü gizleyerek direndiği ve kendini korumaya çalıştığı söylenebilir. Bu köylü gruplarının savaş bitiminde devlet yönetiminin el değiştirmesine yol açan dönüşümlerin geniş sosyal tabanını oluşturduğu düşünülebilir.

Dünya’da ki gelişmelere bakıldığında öncelikle Truman Doktrini’ne göz atmak gerekecektir. İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen süreçte hava savunma ve atom üstünlüğünü elinde bulunduran ABD, kendi etkisini güçlendirmek ve sürdürmek, Avrupa’da siyasal, ekonomik, askerî kararlılığı sağlamak, için Truman Doktrini ve ardından Marshall Planı’nı hayata geçirmiştir. Bunlar, dünyanın iki bloğa ayrıldığını, Sovyet Rusya-ABD mücadelesinin başladığını yani “Soğuk Savaş”ın ilk adımlarıdır. Diğer yandan Türkiye 1947 ve 1948 tarihli Truman Doktrini ve Marshall Yardımı ile ABD’nin maddi desteğini sağlamıştır. Ardından ise 1949’da ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin kurduğu Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) -North Atlantic Treaty Organization- kurulmuştur²⁰.

ABD ve Avrupa ülkelerinden dış yardım desteği alan Türkiye tarımda modernleşme çalışmalarında başarılı olmasıyla bilhassa 1950-1953 yılları arasında büyük bir büyüme ve kalkınma seyri yaşamıştır. Ancak Türkiye’de traktör sayısı her yıl belli bir miktar artmasına rağmen 1950 yılında hektara düşen traktör sayısı İsviçre’de 25, Yeni Zelanda da 29, İngiltere’de 23 iken Türkiye’de oran 1850 hektara bir traktör

¹⁹ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 315; Uçarol; a.g.e , s. 850; Mustafa Balcıoğlu. “İkinci, Dünya Savaşı ve Sonrası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Durmuş Yalçın vd.; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2007, s. 459-460.

²⁰ İsmail Soysal; *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye (Olaylar Kronolojisi 1945-1975)*, Isis Yayınları, İstanbul, 1997; Yusuf Sarınay, *Türkiye’nin Batı İttifakı’na Yönelişi ve NATO’ya Girişi (1939-1952)*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

olmaktadır. Savaşın hemen ardından 21 Temmuz 1946'da ilk çok partili seçim denemesini yapan Türkiye ayrıca Cumhuriyet döneminin ilk devalüasyonu 7 Eylül 1946'da yapmıştır. Bu durum Türk lirasının değer kaybetmesine neden olmuştur. Savaşa girme ihtimaline karşı savunmaya büyük bir kaynak ayrılması, mal sıkıntısı, kaynak yaratmak nedeniyle uygulamaya konulan vergiler, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, piyasadaki suistimaller (karaborsa, pahalılık) gibi pek çok olgu ekonomiyi olduğu kadar toplumsal yaşamı da kötü etkilemiştir.

1950'li yıllar Türkiye'de önemli bir toplumsal dönüşümün başlangıcı olarak da ele alınmaktadır. Örneğin; kırsal hayatta çözülme hız kazanmış, köyden kente göçler artmış, kentleşme, gecekondulaşma, cinayetler ve işsizlik artmış, yaşam şekli (lüks yaşam merakı ve çabucak ve hiçbir değer yargısını önemsemeden zengin olma isteği ortaya çıkmış, Avrupa'dan getirtilen dadı modası, ülke dışında tatil, giyim-kuşam, eğlence hayatı vb.ne rastlanmaya başlamış) yaşam adeta batı odaklı olmuştur. Topluma "*sabit ve dar gelirli vatandaşlar*" sınıfı eklenmiş, bu sınıfı, devlet memurlarıyla aylıklı ve gündelikli serbest meslek sahibi vatandaşlar oluşturmuştur. Türkiye'nin 1953 yılı itibarıyla ihracat yaptığı ülkeleri dört grupta toplayabiliriz; Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne üye ülkelerin kurduğu Avrupa Tediye Birliğine dâhil olanlar (Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, İtalya, İrlanda, Yunanistan, İzlanda, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere), Sovyet Bloğu (Sovyet Rusya, Polonya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Moğolistan, Kuzey Kore, Doğu Almanya, Yugoslavya, Çin, Vietnam, Küba), Tediye Birliğine dahil olmayan ülkeler ve ABD'dir.

Genel olarak bakıldığında ise 1950-1960 döneminde hem uygulanan tarım politikaları ve hem de hava şartlarının uygunluğu sayesinde 1950-1953 yılları arasında hububat ürünlerinde ve diğer bazı ürünlerde üretim fazlalığının oluşmasını sağlamış ve İsviçre başta olmak üzere bütün Avrupa ve Orta Doğu ülkeleriyle ihracat yapılarak ikili ilişkiler geliştirilmiştir. Ayrıca Türkiye dünyanın dördüncü büyük hububat ihracatçısı ülke konumuna gelmiştir²¹.

Öte yandan 1954 Eylül ayında 3. Kredi Konfederasyonu Kongresi toplanmıştır. Türkiye, İsviçre, Almanya, Cezayir, Avusturya, Belçika, İspanya, Mısır, Finlandiya,

---

²¹ Ali Kuyaksil, *Türkiye'de Yönetimi Yeniden Düzenleme Çalışmaları Çok Partili Dönem (1945-1963)*, Der Kitabevi ve Yayınevi, İstanbul, 1994, 330.

Fransa, Yunanistan, Hollanda, İtalya, Lübnan, Fas'ın katıldığı kongrede tarımsal finans konusunda önemli kararlar alınmıştır²². Diğer yandan savaş sonrası özellikle 1947-1952 yılları arası dönemde IMF, Avrupa Konseyi, BM, NATO'ya üye olan Türkiye'nin kendisini batı bloğunun bir üyesi olarak konumlandığını söylemek mümkündür.

Bu anlamda tez çalışması hazırlanırken Devlet Arşivlerinde yer alan resmi kaynaklar araştırılmış, tespit edilen ilgili kaynaklar temin edilerek değerlendirilmiştir. Dönemin basınından Ayın Tarihi, Cumhuriyet, Ulus, Milliyet gazeteleri taranmış, Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde araştırmalar yapılmıştır.

Çalışmada ana kaynak Devlet Arşivlerinde bulunan resmi evraklar olmuştur. Ayrıca dönemin basınında yer alan haberler incelenmiştir. İlgili kitap, makale, ansiklopediler ve tez çalışmaları incelenmiştir. 1945-1960 yılları arası Türkiye İsviçre ilişkilerinin araştırıldığı çalışmanın birinci bölümde, Türkiye ile İsviçre ilişkileri politik, ikinci bölümde ekonomik, üçüncü bölümde ise kültürel boyutlarıyla değerlendirilmektedir.

---

²²Yurtoğlu, a.g.e. s.74-119-192.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE İSVİÇRE POLİTİK İLİŞKİLERİ

Genç Türkiye Cumhuriyeti'yle İsviçre ilişkilerinin başlangıcının öncelikle hukuk devrimi konusunda olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk alt yapısının oluşturulması aşamasında çağdaş ülkelerin yasalarının alınması (iktibas, reception) yolu tercih edilmiştir. Medeni hukukun hazırlanması sürecinde dönemin üç büyük medenî kanunu olarak kabul edilen Alman, İsviçre ya da Fransız Medeni Kanunu'ndan iktibas edilebileceği kararlaştırılmıştır. Sonuçta İsviçre'de 1912 yılında kabul edilen Medeni Kanun ve Borçlar kanunları iktibas için seçilmiştir. Bu tercihte seçilen kanunların yeni ve demokratik olduğu inancı bulunduğu söylenebilir. TBMM tarafından İsviçre Medeni Kanunu, Alman Medeni Kanunu'ndan da daha fazla uyum niteliğine sahip ve Fransız Medeni Kanun'dan daha çağdaş olarak değerlendirilmektedir.

İsviçre Medeni Kanunu'nun Fransızca sürümünün seçimin de Türk hukukçularının büyük çoğunluğunun Fransızca'yı çok daha iyi bilmelerinden, bazı hukukçuların Fransa'da öğrenim görmüş olmalarından kaynaklanmakta olduğu söylenebilir. Genç bir devlet için Medeni Kanunu'nda yapılan yenilikler büyük önem taşımaktadır. Örneğin, Medeni Kanun aile içi ilişkilere air düzenlemeleriyle toplumsal ilişkilerin de değişmesine yol açmıştır. Yeni Medeni Kanunun özellikle Türk kadınının aile ve toplum içerisindeki konumunu, hak ve sorumluluklarını yeniden tanımladığı görülmektedir.

1.1. Elçilikler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni ilk tanıyan devlet İsviçre'dir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri var olan Bern'deki elçilik 1 Kasım 1922 tarihinden itibaren TBMM Hükümeti'ne bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra elçilik faaliyetleri bir süre maslahatgüzar seviyesinde sürdürülmüştür²³.

Cumhuriyet döneminde ilk İsviçre'deki ilk Türkiye elçisi Münir Ertegün 1 Ekim 1925 tarihinde güven mektubunu sunmuştur. İki ülke arasında 1925 yılında "Dostluk Anlaşması" imzalanmış aynı yıl İsviçre Türkiye'deki ilk elçiliğini İstanbul'da açmış ve

²³ Milliyet Gazetesi 23.12.1.951, s.7.

elçi güven mektubunu Gazi Mustafa Kemal'e 1928 yılında sunmuştur. 1934 yılında elçilik İstanbul'dan Ankara'ya taşınmış ve 1957'de büyükelçilik olmuştur. 1953 yılında İsviçre'deki diplomatik temsilcilik Büyükelçilik seviyesine yükseltilmiş²⁴ ve Türkiye Cumhuriyeti Bern Büyükelçisi Yakup Kadri Karaosmanoğlu olmuştur²⁵.

1.2. Uzman Raporları

1947 yılında Başbakanlığın isteği ile devletin daha verimli çalışmasını sağlayacak yöntemlerin belirlenmesi için çeşitli bakanlıklarda komisyonlar kurulmuştur. 1948 Marshall Planı'na dâhil oluşunun ardından Türkiye'ye Amerikan heyetleri gelmeye başlamıştır. İzlenecek ekonomik politika, dış politika ve sanayi stratejisi gibi konularla ilgilenen Türkiye dışından uzmanlara yönetim sistemini şekillendirmeye yönelik raporlar hazırlanmıştır. Bu raporlar, 1949'dan 1959 yılına kadar Türkiye'ye gelip yönetim ve personel konularında incelemelerde bulunan uzmanların hazırlamış olduğu raporlardır. Raporların içerdiği ana başlıkların; yönetsel reform, yeniden örgütlenme, yönetimin rasyonalizasyonu olduğu görülmektedir. İncelenen konular arasında memuriyet kadrolarındaki yoğunluk, personel sistemi, ücret, iş sınıflandırma gibi başlıklar sık sık dile getirilmiştir. Farklı raporlarda vurgulanan konuların birbirine çok yakın ve hatta benzer olduğu söylenebilir. Bu benzerliğe yol açanın; savaş sonrası oluşan yeni dünya sisteminin genel görüşlerini yansıtmaları, tecrübelerden yararlanılmadan ya da önceki raporlar incelenmeden, birbirleriyle ilişkilendirilmeden yenilerinin hazırlanmasının olduğunu söylemek mümkündür²⁶.

1945-1963 yılları arasında Türkiye'nin ülke dışından uzmanlara hazırlattığı raporlar şunlardır²⁷: 1948 Hilts Heyeti Raporu, 1949 Neumark Raporu, 1949 Thornburg Raporu , 1950 Roy Blough Raporu, 1951 Barker Raporu , 1951 W. Martin Frank – C. E. Cush Raporu , 1952 Leimgruber Raporu, 1954 Hanson Raporu, 1959 Maurice Chailloux-Dantel Raporu , 1959 Baade Raporu, 1962 Van Mook Raporu , 1963 Podol Raporu.

1951 yılında İsviçre Federal Hükümeti eski başkanı Dr. Leimgruber, devlet

²⁴ Işıқтаç, a.g.m, s.117-130.

²⁵ <http://bern.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>.

²⁶ Kuyaksil a.g.e., s.331.

²⁷ Burhan Aykaç ve Hatice Altunok. "Türk Yönetim Sistemini Etkileyen Yabancı Uzman Raporları Üzerine Bir İnceleme: Mook ve Podol Raporlarında Yöneticilik". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 1, 2014, s. 1-18.

hizmetlerinin daha süratli ve verimli yürütülmesini sağlamak için ıslahat teklifleri sağlamak amacıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu görevi Leimgruber ile birlikte Ekonomi ve Ticaret Bakanı başkanlığında görevlendirilecek uzmanlardan oluşacak rasyonalizasyon komitesi yürütmüştür. Rasyonalizasyon komitesinde Ekonomi ve Ticaret Bakanı başkanlığında; Milli Eğitim Bakanlığı, Başbakanlık Umumi Murakabe (denetleme) Heyeti, İstatistik Umum Müdürlüğü, Milli Savunma Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı temsilcileri görev yapmışlardır. 18.6.1952 tarihinde Türk Devletine teslim edilen ve Dr. Leimgruber tarafından hazırlanan raporda yer alan en temel öneriler aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

1. Memuriyete kabulde insanların ruhi ve manevi durumları hakkında fikir verebilecek psiko-teknik bir sınav yapılabilir.
2. Maaş ve ücret yalnızca yapılan işe göre verilemeyeceğinden, memurun tahsil masrafları, aile efradını geçindirme mecburiyetinin de göz önüne alınması gerekmektedir.
3. Öğretmenler gençliğe yalnızca lüzumlu bilgileri vermekle değil, aynı zamanda yaşamak için zaruri olan kesin, ahlaki esasları da telkin etmekle sorumludurlar

28

Raporun devlet memuriyetine insan kaynağının seçimine ilişkin önerilere, ücret politikalarının belirlenmesinde dikkat edilecek kriterlere, öğretmenlik mesleğinin bilgi aktarımı dışında davranış geliştirme sorumluluğuna da vurgu yaptığı anlaşılmaktadır.

1.3. Basın, Deklarasyonlar, Manevi Silahlanma Cemiyeti

Türkiye ile ilgili İsviçre'de ki yayınların takip edildiği görülmektedir. Bu bağlamda İsviçre'de 1946 yılında yayımlanan “*Türkiye gençliğine çağrı*” adlı beyannamenin yurda sokulmasının yasaklanması ve eldekilerin toplanmasına²⁹, İsviçre'de Almanca ve Fransızca yayımlanan 28.2.1951 tarihli 9 sayılı Scheweizer

²⁸ BCA 030.01.84.533.2 7.4.1952.

²⁹ BCA 3/915219 4.1949

İllustrierte Zeitung³⁰ ve Lausanne’ da Fransızca yayımlanan Vivre dergisinin yurda sokulması ve dağıtılmasının yasaklanmasının Başbakanlıkça kararlaştırıldığı görülmektedir³¹.

Öte yandan 12-13 Ocak 1948’de Strasburg’da toplanan aralarında İsviçre’nin de bulunduğu dokuz Avrupa ülkesi (Almanya, İsviçre, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya, İngiltere, İsveç, Flemenk) politikacıları, ülkemize de gönderilen bir deklarasyon ile dünyadan özür dilemekte, dünyada barışı sağlamak ve korumak için manevi kalkınmayı ve farkındalığı sağlamak adına bir çağrıda bulunmaktadır. İsviçre’de yayımlanan L’illtre dergisinin 2 Kasım 1948 sayısında çıkan yazı şöyledir³²:

“Kanlarını, alın terlerini, **servetlerini hodbinliğimiz (bencillik) yüzünden israf ettiğimiz** memleketlerin affına ihtiyacımız vardır. Asya, Afrika, orta şark milletleri ile birleşmeliyiz. **Pek mütevazı olarak** büyük ümitler besleyen bizler ulu Tanrının yardımıyla Avrupa’nın manevi ve ruhi kalkınmasına çalışacağız. Bu da insanoglunun en hakiki mukadderatıdır. Bu itimadı besleyen bütün memleketlerin halkını bize iltihaka bekliyoruz”.

Yukarıda sözü edilen deklarasyonu andırır şekilde 1921 yılında bir İsviçreli tarafından İsviçre’de kurulan Dünya Manevi Silahlanma Teşkilatı’nın kendini Türk gençlerine tanıtmak üzere Türkiye’yi ziyaret etmektedir. 1955 yılına gelindiğinde ise merkezi İsviçre’de bulunan bu teşkilatın İstanbul Gazeteciler Cemiyeti’nde bir tanıtım toplantısı yaptıklarını bildiren gazete haberi şöyledir³³:

1921 senesinde Dr. Buschmann adında bir İsviçreli tarafından kurulan ve İsviçre’de Montreal civarında Caox’ da bulunan Dünya Manevî Silâhlanma Teşkilâtı mensuplarından M. Francis Gauldin ve M. Henry Almand İstanbul’da 23 Haziran 1955 Gazeteciler Cemiyeti’nde bir basın toplantısı yapmışlardır. Manevî Silâhlanma Teşkilâtı üyeleri gazetecilere teşkilâtın gayesi ve faaliyeti hakkında şu izahatı vermiştir: “20 nci asır bir ideoloji asrıdır ve dünya rakip ideolojilere sahne olmaktadır. Fakat lâzım olan şey ideolojilerin üzerinde insanları birleştirecek bir ideolojidir ki bu da din, milliyet ve adet farkı gözetmeksizin bütün dünyayı icine alan bir ideoloji olmalıdır. Son iki harpten sonra dünyada ideolojik bir yenileşme ihtiyacı belirmiş ve İsviçre hükümeti böyle bir yenileşme merkezinin kurulmasına yardım etmiştir. Bizler, dolaştığımız yerlerde, birliğin amacını izaha çalışmaktayız, bizim ideolojimiz manevî kıymetler üzerinde kurulmuştur. Bir imanda mutlak. dürüstlük, mutlak safiyet, mutlak sevgi aranmaktadır. Bu saydıklarımız hakikaten mevcut ise, insanlar aranılan vasfı bulmuş cemiyetler ve milletler de birlik ve beraberliğe doğru gidiyor demektir. Memleketinize gelmeden evvel Japonya, Filipinler, Formoza, Taylan, Hindistan. Pakistan, Irak. İran ve Suriye’yi gezdik şimdi de sizin aranızda bulunuyoruz. İsviçre’de hali faaliyette bulunan merkezimize son 9 sene zarfında 119 memleketten 80 bin kişi gelmiş ve bu ideolojik yenileşmeye katılmıştır. Ümit ediyoruz ki bu sene memleketinizden de birçok gençler İsviçre merkezimizi ziyaret edecek ve manevî silâhlanma ile yakından alâkadar olacaktır. Esasen Türkiye’de de bu hususu temin maksadıyla gelmiş bulunuyoruz”.

³⁰ BCA 3/13692 27.9.1951.

³¹ BCA 3/13687 27.9.1951.

³² BCA 030-01-101-628-6 2.11.1948.

³³ Ayın Tarihi, 23.6.1955.

1.4. Diğer Politik Konular

Ele alınan dönemdeki diğer politik gelişmeler arasında şunları sayabiliriz;

1. Türkiye İsviçre hava ulaştırmaları anlaşmasının 1949'da imzalanması,
2. 17 Eylül 1950'de İsviçre'nin Konstanz şehrinde yapılacak Avrupa Parlamentolar Arası Birliği'nin toplantısına dört milletvekilimizin katılmasına karar verilmesi³⁴,
3. 1959'da Ankara Zürih uçak seferlerinin başlatılması³⁵,
4. İsviçre'nin 1955'de Türkiye'deki elçiliğini büyükelçiliğe yükseltmeyi planlaması³⁶,
5. Türkiye'nin 1959'da İsviçre'nin Bale şehrinde bir fahri konsolosluk ihdas etmeye ve bu vazifeye M. Albert Scharer'in tayinine karar verilmesi³⁷,
6. 1959'da Ankara'da bulunan Türk Polis Birliği'nin İsviçre'de bulunan Milletlerarası Polis Birliği ile ve buna bağlı şubelerle işbirliği yapması³⁸,
7. 1959 yılında bir İsviçreli hukuk profesörü olan Marcel Bridel'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasını hazırlama komisyonunda görevlendirilmesi³⁹.

1945'e gelindiğinde Türkiye'nin İsviçre'nin dört katından fazla nüfusa sahip olduğunu ve ele alınan dönemde Türkiye İsviçre politik ilişkilerinin oldukça yoğun olduğunu söylemek mümkündür. 15 yıllık süreç boyunca; devlet hizmetlerinin daha verimli yürütülmesi ve yeniden organize edilmesi, Kıbrıs Anayasası'nın hazırlanması konusunda danışmanlık alındığını, dış ilişkilerin büyükelçilik ve maslahatgüzarlıklar düzeyine yükseltildiğini, uçak seferlerinin başlatıldığını, 1921 yılında İsviçre'de kurulan ve **tüm ideolojilerin üzerinde bir ideolojiyle insanları birleştirecek bir ideoloji kurmayı hedefleyen** Manevi Silahlanma Teşkilatı'nın 1955 tarihinde Türkiye'de

³⁴ Milliyet Gazetesi 10.9.1950, s. 2.

³⁵ Ulus Gazetesi, 17.6.1949 ve 3.4.1959.

³⁶ Ayın Tarihi, 8.12.1955 s.3.

³⁷ BCA, 4/11278 10.2.1959.

³⁸ BCA 4/II639 16.5.1959.

³⁹ BCA 4/II561 30.4.1959

kendini tanıttığı ve adı geçen teşkilatın Türk gençlerinin de İsviçre merkezini ziyaret ederek bu ideolojik yenileşmeyle ilgilenmelerini sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE İSViÇRE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye ve İsviçre arasındaki ilişkilerin inceleneceği ikinci boyut ekonomik ilişkiler boyutudur. Ekonomik boyut; ticari anlaşmalar ve kliring, ithalat-ihracat kalemleri ve mal alımları, hizmet ve danışmanlık alımları, sağlanan kolaylıklar, Osmanlı Bankası, Türk ve İsviçre ortaklı olarak kurulan şirketler, Migros ve Türkiye’de çeşitli Kurum ve Kuruluşlarda istihdam edilen İsviçreliler başlıkları altında ele alınmaktadır.

2.1. Ticari Anlaşmalar ve Kliring

Türkiye İsviçre arasındaki ekonomik ilişkiler öncelikle ticari anlaşmaları içermektedir. Bunlar kliring (takas) esasını da kapsayan ticaret ve tediye anlaşmalarıdır. Kliring, iki ülke arasındaki ticaretin para kullanılmadan yapılmasına, mahsup veya takas (değişim) edilmesine dayanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde iki ülke arasındaki ticari ilişkiler 3 Ocak 1935 yılında takas ve ödeme anlaşması ile başlamış ve 31 Mart 1938 tarihinde ticaret ve tediye anlaşması ile devam etmiştir. Savaş koşullarından dolayı bu anlaşmalar belirli aralıklarla uzatılmıştır. Ardından sırasıyla 28 Mart 1942 tarihinde Ankara da, 4 Ağustos 1943 tarihinde Bern de ve 12 Eylül 1945 tarihinde yine Bern’de ticaret ve ödeme anlaşmaları imzalanmıştır. Bu anlaşmalar ile iki ülke arasında takas ve ödeme imkânlarını genişletmek ve kolaylaştırmak hedeflenmektedir. İki ülke ticaretinin ilkelerini belirleyen kapsamlı anlaşma 12 Eylül 1945 tarihinde Bern’de imzalanmıştır. Bu anlaşma;

1. Takas yolu ile değiş tokuş,
2. Serbest döviz ödemesiyle değişim,
3. Mali borçlar karşılığı ile ihracat uygulamalarının usullerini içermektedir.

Süreç Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve İsviçre takas ofisinin karşılıklı onayı ile belirlenecek denklikler üzerinden işlemektedir. Türkiye’nin serbest dövizle ticaret yapacağı ihracat maddelerini Türk Ticaret Bakanlığı belirlemektedir. 1945-1960 yılları arasında iki ülke arasında yapılmış takas örneklerinden bir kaçı aşağıda yer almaktadır;

1. Türkiye'nin ihraç ettiği 3.100. 000 İsviçre franklık; fındık, ceviz, fıstık, üzüm, incir, yemiş çekirdekleri, tütün, halı, bağırsak, gülyağı, şarap, likör, sünger, boynuz, kemik döküntüleri, tıbbi nebatların %50'si mali borçlara karşılık sayılmış diğer %50'si döviz olarak Türkiye'ye getirilmiştir⁴⁰. Türkiye ihraç ettiği ürünlerin karşılığının bir kısmını mali borçlarını ödemeye ayırmaktadır.

2. Türkiye'nin telgraf tellerini birbirine bağlamak için gereken 300.000 alüminyum maşon İsviçre'den iki ülke arasındaki ticaret ve ödeme anlaşmasında belirtilen esaslar çerçevesinde takas yolu ile alınmıştır⁴¹.

3. 1946 yılında satılacak olan 150.000 ton kömür karşılığı olan paranın 300.000 İsviçre franklık kısmı Ticaret ve Tediye anlaşmaları kapsamında Türkiye tarafından belirlenecek olan malların satın alınması için kullanılmıştır⁴².

4. İsviçre hükümeti 1946 rekoltesi Türk tütününden 8. 000. 000 İsviçre franklık satın almış ve Türkiye'ye ödemesi gereken karşılığı aşağıda yazılı İsviçre menşeli ürünleri (kimyevi maddeler 4,5 milyon, sentetik esanslar 0,5 milyon, saatçi eşyası 1 milyon, dokuma ve tekstil 1 milyon, diğer ürünler 1 milyon) Türkiye'ye ithal etmiştir⁴³.

1945'de İsviçre'nin Türkiye'ye ihracatın içeriği şöyledir; kimyevi ve tıbbi eşya 16.5 milyon frank, makina alet (14.5 milyon frank), saat (11 milyon frank), manifatura eşyası (9 milyon frank). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki iki sene zarfında (1945-1947) süratli gelişme kaydeden ekonomik ilişkiler 1947 yılı sonlarından itibaren önemli ölçüde gerilemeye başlamıştır. 1948 yılı zarfında ise kliringin (takas) gerilemeye başladı görülmektedir. Kliringin müsait olmaması nedeniyle 1948 yılında İzmir fuarına katılamayan İsviçre bundan üzüntü duydukları ve Türkiye'nin ithalat lisansı vermek konusunda gösterdiği tereddütten yakınmaktadır⁴⁴.

Ekonomik istikrar için 1948 yılında Avrupa Ekonomik işbirliği sözleşmesini imzalayan Türkiye ve İsviçre'nin ticari ilişkileri bu anlaşmaya tabi olmuştur. Avrupa Ekonomik İşbirliği sözleşmesinin 4. maddesi Avrupa ülkeler arası ödemelerin daha

⁴⁰ Ticari Birlik Dergisi, 1.4.1942.

⁴¹ BCA 301801020102105, 18.1.1945.

⁴² BCA 301801021113719, 23.5.1946.

⁴³ BCA 30180102119356, 22.2.1949.

⁴⁴ Nasuhi Bursal, "Ticaretin Serbestleştirme Kararlarımız Karşısında İsviçre", Türkiye İktisat Mecmuası, Sayı 25, 1950, s. 162-163.

serbest olması ve Avrupa ülkeleri arasında çok taraflı ödeme sistemi (Avrupa Ödeme Birliği) oluşturulana dek sınırlı takas planını kabul etmektedir⁴⁵. Daha sonra iki ülkenin 1950’de Avrupa Tediye Birliği’ne üye olmalarıyla beraber ticari ilişkilerini daha da geliştirme fırsatı edinmişlerdir. Türkiye ile İsviçre arasındaki ticari takas hacmi Avrupa Ödeme Birliğinin yarattığı imkânlarla kuvvetlenmiş bulunmaktadır⁴⁶.

2.2. İki Ülke Dış Ticareti ve Kalemleri

15 yıllık dönemde iki ülkenin birbirleriyle ihracat ve ithalat yaptıkları kalemleri Türkiye’nin İsviçre’den satın aldıkları (ithalatı) ve Türkiye’nin İsviçre’ye sattıkları (ihracatı) başlıkları altında inceleyebiliriz;

2.2.1. Türkiye’nin İsviçre’den İthalatı

İncelenen dönemde Türkiye İsviçre’den; 3 adet 78’er kişilik otobüs⁴⁷, optalidon, ampül kalsiyum sandoz, kapsül kalsiyum sandoz, bellergal gibi ilaçları⁴⁸, kullanılmış demiryolu yük vagonu (10.000.000 dolarlık Amerikan kredisi ile)⁴⁹, uçak motor fabrikasının ihtiyacı olan malzemenin (İsviçre ile beraber İngiltere ve Amerika’dan)⁵⁰, büyük şehirlerin telefon santralleri (İsviçre, Çekoslovakya ve Fransa’dan)⁵¹, damızlık sığır alımı yapmıştır⁵². Türkiye’nin bu dönemde İsviçre’den canlı hayvandan, ilaca, yük vagonundan uçak motor fabrikası malzemesine kadar büyük bir çeşitlilik içinde ürün satın aldığı görülmektedir.

2.2.2. Türkiye’nin İsviçre’ye İhracatı

Yine aynı dönemde Türkiye ise İsviçre’ye; 150 bin ton kömür⁵³, (Amerika, Belçika, Filistin ile birlikte İsviçre’ye) 40 ton iç fındık (1947)⁵⁴, 219,3 ton fındık (1950)⁵⁵, 110 ton iç fındık (1951)⁵⁶, bir ton halı, 55 bin canlı domuz (1950-1951

⁴⁵ RG 16.10.1946 sayı 5358.

⁴⁶ Ulus 18.3.1952 s.2 ; RG 19 .9.1950 Kanun No.5824.

⁴⁷ Ulus Gazetesi, 12.10.1945, s.1.

⁴⁸ Cumhuriyet Gazetesi, 9.7.1945, s.2.

⁴⁹ BCA 3/4890 24.10.1946.

⁵⁰ BCA 3/5180 2.1.1947.

⁵¹ Cumhuriyet Gazetesi, 3.7.1948, s.1.

⁵² BCA 4/11462 13.4.1959.

⁵³ BCA 3/4070 18.4.1946.

⁵⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 9.9.1947, s.2.

⁵⁵ Milliyet Gazetesi, 8.5.1950, s.2.

⁵⁶ Milliyet Gazetesi, 20.1.1951, s.2.

yıllarında)⁵⁷, 520 .000 liralık bakır⁵⁸, 503 ton üzüm⁵⁹, 750 ton incir⁶⁰, 50.000 litre şarap (1951)⁶¹, 2,5 milyon liralık şarap (1956)⁶², yumurta⁶³, 762 ton ham deri⁶⁴, 10 ton kavun⁶⁵, 40 ton helva⁶⁶, 22.800 ton afyon (1953), 58.460 ton afyon (1954)⁶⁷, 58 bin kilo afyon (1955)⁶⁸, tiftik ve halı⁶⁹, narenciye⁷⁰, 40 bin liralık gülyacağı⁷¹, 846 kilo seccade, kilim⁷² satmıştır.

Satılan 17 kalem ürün incelendiğinde en büyük miktarda satışın sırasıyla; ham deri (762 ton), incir (750 ton), üzüm (503 ton), fındık ve iç fındık (yaklaşık 320 bin ton), kömür (150 bin ton), afyon (yaklaşık 140 bin ton)'dan yani yoğun olarak gıda ve kömürden oluştuğu görülmektedir.

2.2.3. Takas Kalemleri

İki ülke arasında ticaretin para kullanılmadan yapılmasına dayanan takas (değişim) kapsamında; 8 milyon İsviçre frangı değerindeki Türk tütününün İsviçre'ye ihraç edilmesinin ve karşılığında İsviçre'den kimyevi maddeler (sentetik esanslar -0.5 milyon), saatçi eşyası (1.0 milyon), mensucat (1.0 milyon), müteferrik (1.0 milyon) ithalinin⁷³, ayrıca İsviçre'nin Türkiye'ye takas usulü ile saat ve ilaç vermesinin yani İsviçre'den dış borçlara ait anlaşmanın çerçevesinde 4 milyon İsviçre franklık saat ithal edilmesinin planlandığı görülmektedir⁷⁴.

2.3. Hizmet ve Danışmanlık Alımları, Sağlanan Kolaylıklar, Osmanlı Bankası

Türkiye 1950 yılında İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri'nin ıslahı

⁵⁷ Milliyet Gazetesi, 27.10.1950 s.3; Milliyet Gazetesi, 16.11.1951, s.6.

⁵⁸ Milliyet Gazetesi, 10.5.1951, s.2.

⁵⁹ Milliyet Gazetesi, 12.5.1951, s. 2.

⁶⁰ Milliyet Gazetesi, 12.5.1951, s. 2.

⁶¹ Milliyet Gazetesi, 11.2.1951, s. 5.

⁶² Cumhuriyet Gazetesi, 17.5.1957 s.2.

⁶³ Milliyet Gazetesi, 17.5.1952, s. 5.

⁶⁴ Milliyet Gazetesi, 17.8.1952, s.2.

⁶⁵ Milliyet Gazetesi, 3.9.1954, s.2.

⁶⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 24.12.1953, s.6.

⁶⁷ Cumhuriyet Gazetesi, 7.12.1954, s.3.

⁶⁸ Ayın Tarihi, 8.1.1955, s.11; Ayın Tarihi, 5.4.1955, s.10.

⁶⁹ Milliyet Gazetesi, 9.2.1956, s.2; Milliyet Gazetesi, 13.4.1956, s.2.

⁷⁰ Milliyet Gazetesi, 3.1.1957, s. 2.

⁷¹ Milliyet Gazetesi, 4.11.1957, s.2.

⁷² Cumhuriyet Gazetesi, 16.4.1959, s.3.

⁷³ RG 23 .3.1950, sayı 7464

⁷⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 15.1.1958, s.1; Cumhuriyet Gazetesi, 12.10.1959 s.5.

için İsviçreli bir profesöre rapor hazırlatmıştır. Raporu hazırlayan Profesör Commisetti İstanbul Belediyesi'ne bağlı kurumlarda incelemeler yapmıştır. Profesör hazırladığı raporu 17.8.1950 tarihinde İstanbul valisi ve belediye başkanına göndermiştir. Raporda özetle; kurumların bir genel müdürün başkanlığı altında birleştirilmesi, mühendis, maliyeci, iktisatçılardan oluşan mümtaz (seçkin) bir heyet tarafından idaresi yanında otobüs, tramvay ve taksinin birbirine rakip hale sokulmaması tavsiye edilmektedir⁷⁵.

Bursa Belediye Reisliği ise bir İsviçre Şirketine Bursa-Uludağ telesiyej hattını inşa ettirmektedir. Ayrıca İzmir Belediyesi'nin 100 bin lira ile sermayeye iştiraki suretiyle bu İsviçreli şirket, Kültür park üzerinde üçgen şeklinde havaî hattı inşa etmek üzere de hazırlanmaktadır⁷⁶. Diğer yandan Hatay ve İzmir'de altın olduğu anlaşılmış ve Türkiye'nin bazı yerlerinde altın ve platin araması yapılabilmesi için İsviçre'den uzman getirtilmektedir⁷⁷.

İki ülkenin birbirlerine sağladıkları ekonomik değere sahip kolaylıklar başlığında öncelikle Türkiye'den geçici olarak ayrılacak diplomatik pasaport ve hususi veya hizmet damgalı pasaportu olan İsviçre elciği mensuplarından Türkiye'ye dönüşlerinde vize alınmaması yer almaktadır⁷⁸. Bir diğer dikkate değer konu da İkinci Dünya Savaşı yılları içinde (İsviçre'nin bir müddet Almanya'daki Türk menfaatlerinin himayesini kabul etmiş olması nedeniyle) Almanya'dan Türkiye'ye dönmüş Türk vatandaşlarının, Hamburg'daki İsviçre Konsolosluğu'na teslim ettikleri ve halen Lübeck şehrinde Schenter Nakliyat Şirketinde muhafaza edilmekte olan zati eşyalarını alması veya mahallinde tasfiye ettirmek üzere İstanbul'daki Levant Ekspres Türk Limited Şirketi'nin aracılık haberidir⁷⁹.

Öte andan iç istikraz tahvillerinin aslının tabı İsviçre Orell Fussli matbaasına yaptırılmakta ve 1863 yılında Devlet Bankası olarak kurulan Osmanlı Bankası'nın banka merkezinin İstanbul'dan kaldırılıp İsviçre'deki Lihteschtein kantonuna nakledilmesi kararlaştırılmaktadır⁸⁰.

⁷⁵ Ulus Gazetesi, 18.3.1950, s.3; Milliyet Gazetesi 25.5.1950, s.2.

⁷⁶ Ayın Tarihi, 18 Ocak 1957

⁷⁷ Milliyet Gazetesi, 16.9.1956, s.6.

⁷⁸ BCA 8/6615 3.11.1947.

⁷⁹ Ulus Gazetesi, 18.6.1949, s.3.

⁸⁰ BCA 4/8846 25.3.1957; Ayın Tarihi, 30.7.1953.

2.4. Türk ve İsviçre Ortaklı Kurulan Şirketler

1945-1960 yılları arasında bazı İsviçreli şirketlerin tek başına ya da Türk ve İsviçre ortaklı olarak üretim ve satış için (iç ve dış pazara) çeşitli şirketler kurduğu görülmektedir.

Öncelikle 1945-1953 arası sekiz yıllık döneme bakılacak olursa İsviçreli şirketlerin Türkiye’de toplam üç faaliyetinin olduğu ve aşağıdaki türlerde gerçekleştiği görülmektedir;

1. Türk Devletinin bir kamu kurumunun (Tekel Genel Müdürlüğü) İsviçreli bir şirket ile (Rinsoz Ormond) ortaklık yapması (1948)⁸¹.
2. Zonguldak Ereğli Kömürleri İşletmesinin pompaj tesislerini bir İsviçre firmasının kurması (1951)⁸².
3. İsviçre’de demir ve madeni malzeme üreten Haeringer- Winter şirketinin kendi fabrikasının küçük bir tipini İstanbul’da kurması (1953)⁸³.

1954-1958 yılları arasındaki dört yıllık dönemde ise Türk ve İsviçre ortaklı 15 şirket kurulduğu görülmektedir. 18.1.1954 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’nun sağladığı olanakların Türk ve İsviçre ortaklı şirketlerin sayısının artmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür⁸⁴.

Anılan dönemde kurulan şirketleri ve kuruluş amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

1. Türk Tegenso Tecim şirketi ile İsviçreli Pirelli holdingin taşıt lastiği ve kauçuk üretimi (1954)⁸⁵.
2. Türk Saadettin Gerdel’in Türkiye’nin çeşitli bölgelerindeki maden ocaklarını

⁸¹ BCA 3/8045 6.9.1948.

⁸² Milliyet Gazetesi 13.6.1951 s.2.

⁸³ BCA 4/1720 25.10.1953

⁸⁴ Asım Erdilek, “Türkiye’nin Osmanlı’dan Günümüze Kadar Uzanan Doğrudan Yabancı Yatırım Ortamına ve Politikalarına Tarihsel Bir Bakış”. *MUFAD (Muhasebe ve Finansman Dergisi)*, S. 30, 2006, 16-35, s. 21.

⁸⁵ TC. Başbakanlık. Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Müdürlüğü Karar Sayısı, 4/3346. 5.7.1954.

işletmek ve çıkan cevherleri iç ve dış piyasada satmak için İsviçreli Moderna Bienna A.Ş ile ortaklığı (1954)⁸⁶.

3. İsviçreli Cairam şirketinin Türk Sınai ve Ticari Finasman şirketi ile kiremit, kanalizasyon borusu, karolar, sıhhi inşaat malzemeleri merdiven basamakları üretim ortaklığı (1954)⁸⁷.

4. Türk Leon Saban ile İsviçreli Swidut Compagnie Commerciale şirketinin banyo, mutfak, hastane, mektep ve kışlalarda sıhhi malzeme olan seramik karo, seramik madde fabrikası kurmaları (1955)⁸⁸.

5. İsviçreli Tefina Holding-Gesellschaft A.G şirketi ile Şefik Şamlı, Neval Şamlı, Leyla Şamlı, Sulin Çarçar'ın oluşturduğu grubun birlikte ağ iplik üretim fabrikası kurmaları (1955)⁸⁹.

6. Türk Vesta Sanayi şirketi ile İsviçreli West Europea Engineering Establishmet şirketi ile ülkemizde açacakları fabrika ile demir profiller, demir pencere, demir fiçı, jerikan, mayi gaz depoları, çelik sac radyatör imal etmeleri (1956)⁹⁰.

7. İzmir'de bulunan Mose Kunyo firmasının İsviçreli H. Gallmann ve Co. Winterhur firmasıyla taze sebzeı kurutarak ihraç edecek fabrikanın ülkemizde kurulması (1956)⁹¹.

8. Helios Elektrik ve Makina Türk Anonim Şirketinin İsviçre Faferique De 'M'arhines Outils Oerlıkon Buehrle Et Cie firmasıyla birlikte kaynak elektrotları imâl etmek üzere kuracakları teşebbüse ecnebi çerükin makina ve teçhizat şeklinde vazedeceğı 60.000 Türk lirası karşılığı İsviçre frankı tutarındaki aynı sermayelin 6224 sayılı kanundan faydalandırılması (1956)⁹².

9. İsviçreli Feldstein 60 Rue de Rhone Geneve işletmesinin yerli

---

⁸⁶ BCA 4/4082 26.11.1954.

⁸⁷ BCA 4/4168 25.12.1954.

⁸⁸ BCA 4/4462 11.2.1955.

⁸⁹ BCA 4/6121 1.11.1955.

⁹⁰ BCA 4/6994 21.3.1956.

⁹¹ BCA 4/7332 24.5.1956.

⁹² Ayın Tarihi, 18.7.1956; BCA 4/6888 10.3.1956.

sermayedarlardan oluşan bir limited şirketle ülkemizde külçe alüminyumu işleyip merhem, pomat, diş macunu için kılıf ve kutu ayrıca bakır, çinko, kurşun gibi madenlerden elektrik malzemesi ve radyo madeni parçaları üretmeleri (1956)⁹³.

10. İsviçreli Aleanza Finanziaria firmasının Piramit AO., Diber kardeşlerden oluşan Türk grubu ile ortak keten topsu ipliği, kumaşı, ipekli, pelür sigara kağıdı, klor ve yağ imal etmek üzere kuracakları beş fabrikadan oluşan kombinanın kurulması (1957)⁹⁴.

11. İsviçre Metalock Engineering Trust Vaduz Lienchtenstein şirketinin dökme maden ve makinaların, çatlak, kırık, aşınmış parçalarını soğuk tamirat için Türkiye’de muhtelif şehirlerde şube açması (1957)⁹⁵.

12. İsviçre’nin Robert Aebiund şirketi ile Türk Tipor firmasının porselen yemek takımları üretecek fabrika için makine teçhizat ithaline izin (1958)⁹⁶.

13. İsviçreli Belersa firması ile M. Ali Görmüş’ ün birlikte ülkemizde tesis edecekleri bina yapımında gerekli malzemeyi üretecek fabrikanın kuruluşu. (1958)⁹⁷.

14. Aktaş firmasıyla İsviçre Brecker firması ürettikleri kurşun, kalay, alimünyum tüp, madeni kutu, çocuk mamasını yurt içi ve dışında satışlarına izin (1958)⁹⁸.

2.4.1. Migros

Bu dönemde göze çarpan bir ekonomik gündem konusu ise Migros’tur. İsviçreli eski bir senatör tarafından kurulan Migros’un Türkiye’de açılmasıyla ilgili süreç 1954 yılı başında olmuştur. Migros Kooperatifler Birliği’nin kurucusu eski senatör ve yeni İsviçre Cumhurbaşkanı adayı, iş adamı ve politikacı Gottlieb Duttweiler’in Ankara ile görüşmelere başladığı görülmektedir⁹⁹. Ardından İstanbul Migros’da görev yapacak

⁹³ BCA 4/7850 20.8.1956.

⁹⁴ BCA 4/9314 13.8.1957.

⁹⁵ BCA 4/8713 22.2.1957.

⁹⁶ BCA 4/9872 18.1.1958.

⁹⁷ BCA 4/10443 14.6.1958.

⁹⁸ BCA 4/10955 7.11.1958.

⁹⁹ Ulus Gazetesi, 20.1.1954, s.3.

elemanlardan beş kişi İsviçre'ye staja gönderilmiş¹⁰⁰, İşletmeler Bakanı Fethi Çelikbaş'ın İsviçre'de toplanacak IV. Uluslararası Migros Kongresi'ne katılması kararlaştırılmıştır¹⁰¹. Kurucusu G. Duttweiler tarafından aynı zamanda “*psikolojik bir teşkilat*” olarak tanımlanan Migros Türkiye'de 30.3.1955'de Migros Türk olarak ilk mağazasını açmıştır¹⁰². Migros'un Türkiye'de ki ilk mağazasının açılışı ve faaliyetlerine başlangıcı İstanbul Valisi Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay tarafından yapılmıştır¹⁰³. G. Duttweiler Türkiye'de kurulan Migros Türk Ticaret Anonim Şirketi'ne iştiraki¹⁰⁴ ve Türk Migros Ticaret Anonim Şirketi'nin ilk umumî heyet toplantısı yapılmıştır. Migros Türk idare meclisi üyesi Turgut Bayar'ın okuduğu raporda, staj görmek için altı Türk Migros çalışanının Nisan 1955'de İsviçre'ye gönderileceği belirtilmiştir¹⁰⁵. Türk Migros'unun 1955 yılında İsviçre'ye 8 milyon İsviçre frangı değerinde limon ihraç ettiği, Türkiye'de sabit mağazalar açmayı planladığı¹⁰⁶, Duttweiler'in Türkiye başbakanından randevu talep ettiği görülmektedir¹⁰⁷.

Migros teşkilâtının kurucusu Senatör Gottlieb Duttweiler'in Migros vb. kuruluşlar için görüşlerini içeren gazete haberi aşağıdaki şekildedir¹⁰⁸:

Bu gibi teşkilâtlar ekonomik bir organizasyon oldukları kadar aynı zamanda **psikolojik bir teşkilâtlar**. Halkla işbirliği yapacak olan teşkilât halk lehine rekabeti temin edecektir. Yaptığınız tanzim satışları çok yerindedir. Ankara'da alâkahılarla yapacağım temaslardan sonra dönüşümde size çalışmamızın ana hatları hakkında geniş izahat vereceğim” demektedir.

2.5. Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Kuruluşlarda İstihdam Edilen İsviçreliler

On beş yıllık süreçte Türkiye'de kamu kuruluşlarında, çeşitli mesleklerde ve değişik sürelerde İsviçrelilerin çalıştırıldığını görmekteyiz.

Bu kapsamda Türkiye'de çalışan İsviçrelilere, çalıştıkları kurumlar ve çalışma sürelerine aşağıda yer verilmiştir;

1. Ereğli Kömürleri İşletmesinde, Max Wüscher¹⁰⁹, Ereğli Kömürleri İşletmesi

¹⁰⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 19.6.1954, s.1.

¹⁰¹ Ulus Gazetesi, 6.8.1954 s.2.

¹⁰² Ayın Tarihi, 30.3. 1955, s.3.

¹⁰³ Ayın Tarihi, 30.3.1955.

¹⁰⁴ BCA 4/4311 4.2.1955.

¹⁰⁵ Ayın Tarihi 24.3.1955 41-42.

¹⁰⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 18.12.1956, s.2.

¹⁰⁷ BCA 030-01-85-535-7 22.3.1957.

¹⁰⁸ Ayın Tarihi, 18.1.1954, s.3.

¹⁰⁹ BCA 30180102107906 3.1.1945.

- Kozlu Elektrik santrali tribününde montör olarak Fritz Hofmann¹¹⁰.
2. Türkiye Demir Çelik Fabrikaları'nda, montör olarak Jakop Michel¹¹¹.
  3. Ankara Belediye Otobüs İşleri Müdürlüğünde makinist olarak Jacob Schaad¹¹².
  4. Maliye Teşkilatında müşavir olarak Rudolf Kellerhals'ın¹¹³.
  5. Heinrich Hösli'nin Umumi Murakabe Heyetinde mühendis olarak üç yıl¹¹⁴ ardından Sümerbank'ta üç yıl¹¹⁵. Yine Sümerbank'ta Parl Leo'nun (25.3.1952'den 15.5.1952'ye kadar 50 gün)¹¹⁶ ve gravür uzmanı Georges Vuillio Menet'nin (bir yıl)¹¹⁷.
  6. PTT Genel Müdürlüğünde, K.VonArx'ın¹¹⁸, K. Bauman'ın¹¹⁹, Arthur Kasper'ın (21 ay)¹²⁰ ve M.M. Arman Von Arx'ın (dört yıl)¹²¹
  7. Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri reisliğinde Dr. Erwin Lanh'ın¹²² H.P Mitrea mühendis olarak 25 gün¹²³.
  8. Su İşleri Dairesinde Fritz Zimmerman'ın jeolog olarak (bir yıl)¹²⁴, Bayındırlık Bakanlığında bir yıl 25 gün¹²⁵.
  9. MTA'da M. Blumenthal'ın jeolog olarak (iki yıl sekiz ay)¹²⁶, François Etienne Fernex (bir yıl)¹²⁷, Dr. Thomas Locher (bir yıl)¹²⁸, Dr. Emile Nolly jeolog

---

¹¹⁰ BCA 5/5901 29.5.1947.

¹¹¹ BCA 3/3314 12.11.1945.

¹¹² BCA 3/3185 10.1945.

¹¹³ BCA 3/3285 12.11.1945.

¹¹⁴ BCA 3/2398 9.4.1945; BCA 3/3826 18.2 1946; BCA 3/5394 12.2.1947.

¹¹⁵ BCA 3/7130 4.3.1948 ; BCA 3/8843 4.3.1949; BCA 3/11557 11.7.1950.

¹¹⁶ BCA 3/14936 29.4.1952.

¹¹⁷ BCA 4/8594 22.6.1958.

¹¹⁸ BCA 3/4643 6.9.1946.

¹¹⁹ BCA 3/46436.9.1946.

¹²⁰ BCA 3/1117 18.4.1950.

¹²¹ BCA 3/7115 27.2.1948 ; BCA 3/8494 31.12.1948 ; BCA 3/10368 27.12.1949 ; BCA 3/10368 27.12.1949; BCA 3/11456 20.6.1950.

¹²² BCA 5/5627 28.3.1947; BCA 3/10575 1.2.1950.

¹²³ BCA 3/10575 1.2.1950.

¹²⁴ BCA 3/7309 8.4.1948.

¹²⁵ BCA 3/9262 16.5.1949; BCA 3/10575 1.2.1950.

¹²⁶ BCA 3/7052 21.2.1948; BCA 3/13387 21.7.1951; BCA 3/15517 13.8.1952.

¹²⁷ BCA 4/10688 21.8.1958.

olarak (bir yıl)¹²⁹, J.J. Frutiger (bir yıl)¹³⁰, Dr. Felice Jaffa jeolog olarak (bir yıl)¹³¹, Emile Molly jeolog olarak (bir yıl)¹³², Dr. Jaques Calame jeolog olarak (bir yıl)¹³³.

10. İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri'nde Henri Knabenhans¹³⁴ (beş yıl).

11. Terkos gölü su tesisleri incelemelerinde Comisetti, Terrier ve Roesgen¹³⁵.

12. Tarım Bakanlığı'nda Dr. W. Engler'in (şef mühendis) sığırcılık uzmanı olarak (iki ay)¹³⁶.

13. Emekli Sandığında Etienne Dumas'nın (altı ay ila bir yıl)¹³⁷.

14. Banknot Matbaasında Louis Burzio'nun (üç yıl)¹³⁸.

15. Sarıyar Baraj ve Santral İnşaatında Profesör Weber'in (on üç ay)¹³⁹.

16. Hilton Oteli'nde Ruth Rey ve Rudolf Ludi¹⁴⁰.

17. Nafia Vekaleti Demiryollar ve Limanlar İnşaat Reisliği'nde William Gramer¹⁴¹ ve Wilhelm Hermann Zünd¹⁴².

1945-1960 yılları arasında Türkiye'de; montör, jeolog, mühendis, makinist, sığırcılık uzmanı, müşavir, gravür uzmanı görevlerinde, en uzun görev süreleri altı yıl olmak üzere 35 İsviçrelinin, 25 gün ile altı yıl arasında değişen sürelerde çalıştırıldığı görülmektedir. En uzun süreli olarak aynı İsviçre'li uzmanı çalıştıran kurumun (beş yıl)

---

¹²⁸ BCA 4/11093 23.12.1958.

¹²⁹ BCA 4/11287 10.2.1959.

¹³⁰ BCA 5/391 28.9.1960.

¹³¹ BCA 4/4958 14.4.1955.

¹³² BCA 4/5264 7.6.1955.

¹³³ BBA 4/6728 15.2.1956.

¹³⁴ BCA 3/10184 25.11.1949.

¹³⁵ BCA 3/10411 13.1.1950.

¹³⁶ BCA 3/10452 12.1.1950.

¹³⁷ BCA 3/14636 6.3.1952.

¹³⁸ BCA 4/9013 10.5.1957; BCA 5/222 9.8.1960.

¹³⁹ BCA 3/15159 7.6.1952; BCA 4/2519 10.3.1954.

¹⁴⁰ BCA 5/685 26.12.1960.

¹⁴¹ BCA 4/5004 19.1.1956.

¹⁴² BCA 8383 24.11.1956.

İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (Henri Knabenhans), en çok sayıda uzman çalıştıran kurumun MTA, Türkiye’de en uzun süre çalışan İsviçrelinin ise altı yıl ile mühendis Heinrich Hösli olduğu görülmektedir.

1945-1960 yılları arası Türkiye-İsviçre ekonomik ilişkilerinin oldukça canlı, yoğun, kapsamlı ve çeşitlilik içinde olduğu görülmektedir. Takas vb. çeşitli anlaşmalara, hizmet ve ürün alımlarına ve satışlarına, danışmanlıklara, iki ülke ortaklı şirketlere, İsviçre merkezli şirketlerin Türkiye’de yaptıkları inşaatlara ve Türkiye’de kamu kurumlarında görev yapan uzmanlara kadar ulaştığını görmekteyiz.

Türkiye İsviçre arasında yapılan çeşitli ticari anlaşmalar bazında ilk göze çarpanlar; 1943 yılında imzalanan Türkiye-İsviçre ticaret ve ödeme anlaşmasının uzatılması ve Türkiye İsviçre arasındaki Ticari Mübadelelerin ve Ödemelerin Düzenlenmesine ait Anlaşmanın onaylanması ve 1948 yılında tarafları arasında İsviçre ve Türkiye’nin de bulunduğu Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi’nin onaylanması olmaktadır¹⁴³.

15 yıllık dönemde Türkiye’nin büyük bir pazara sahip, çok çeşitli ihtiyaçları ve gelişme çabası olan bir ülke olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye ve İsviçre kimi zaman takas yoluyla kimi zaman nakit ödemeler ile bu ihtiyaçları giderecek ekonomik ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Hatta bu ilişkilerin her iki ülkenin de 1950’de Avrupa Tediye Birliği’ne üye olmaları ve 1954 tarihli Türkiye’de Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’nun sağladığı kolaylıklardan da faydalanan Türkiye İsviçre ortaklı şirketler aracılığıyla çeşitlenerek ve çoğalarak sürdüğü görülmektedir.

Türkiye’de 1945-1953 arası sekiz yıllık dönemde üç İsviçreli şirketin faaliyeti var iken 1954’den itibaren dört yıl içinde 15 Türk İsviçre ortaklı şirket kurulduğu görülmektedir. Ürün yelpazesi çok çeşitli olan bu şirketler Türkiye’de porselenden, sıhhi malzemelere, lastiğe kadar, halk diliyle söylersek “*iğneden ipliğe*” her şeyi üretmektedirler. Çarpıcı konulardan birisi ise Türkiye’nin hem uçak motoru parçası hem de damızlık sığır ve kullanılmış demiryolu vagonuna kadar alımı yapmasıdır. Türkiye bir yandan teknoloji üretmeye çabalamakta öte yandan tarım ve hayvancılık da hala önemini korumaktadır. Nitekim İsviçre’ye yaptığı ihracatın büyük ölçüde incir, üzüm, fındık oluşması hatta canlı domuzu da içermesi bunun göstergesi olarak görülebilir. Öte

¹⁴³ RG 16.1.1946 Sayı 4830; RG 13.7. 1948 Sayı 6956.

yandan Türkiye hatıra pulu basımı, teleferik-telesiyej hattı yapımı, İstanbul Belediye'sinin yönetsel yapılanması işlerini İsviçrelilere yaptırmakta, İsviçre elçiliği mensuplarından vize ücreti almamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE İSVİÇRE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ

1945-1960 yılları arasında kültür alanındaki Türkiye İsviçre ilişkileri; Türkiye İsviçre Dostluk Derneği, eğitim ve bilim, sanat, spor, turizm konu başlıklarını altında ele alınmıştır.

3.1. Türk-Helvetia Cemiyeti (Türkiye İsviçre Dostluk Derneği)

Türkiye İsviçre ilişkilerinin kültürel boyutu başlığı altında yer alan ilk önemli gelişmenin 1945 yılında Türkiye İsviçre Dostluk Derneği'nin kuruluşu olduğunu söylemek mümkündür. Cenevre' de kurulan derneğin başkanı Prof. Pittard'dır. Kendisi de İsviçre Cenevre'de eğitim görmüş olan dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu derneğin fahri üyesi seçilmiştir. Türk dostu İsviçrelilerin kurduğu derneğin amacı, iki ülke arasında ticareti geliştirmek, öğrenci bursları oluşturmak ve inceleme gezileri yapmaktır¹⁴⁴. Nitekim 1955 yılında Türkiye İsviçre Dostluk Derneği'nden on kişilik heyetin Türkiye'yi ziyarete geldiği¹⁴⁵, Zürih'teki Türkiye İsviçre Dostluk Derneği'nin daveti ile albay Robert Frick Türkiye'de askeri ataşe iken gördüklerini, Türk halkı, başkenti, köy hayatına ilişkin gözlemlerini vb. içeren bir konferans vermiştir¹⁴⁶.

3.2. Eğitim ve Bilimsel Toplantılar

Türkiye Cumhuriyeti'nin henüz kurulduğu dönemlerde ülkede İsviçre'de eğitim görmüş tanınmış kişiler bulunmaktadır. Osmanlı döneminde İsviçre'nin özellikle Fransızca konuşulan bölümlerinde çokça Osmanlıya rastlanabilmektedir. Osmanlılar genellikle Cenevre, Lozan ve Montrö'de yaşamaktadırlar. İsviçre'de eğitim gören tanınmış Türklerden bazıları şunlardır,¹⁴⁷

Şükrü Saraçoğlu, (Milli Eğitim Bakanı, 1924-1925, Maliye Bakanı 1927-1930, Adalet Bakanı 1933-1938, Dışişleri Bakanı 1938-1942, Başbakan 1942-1946). Cenevre Üniversitesinde iktisat okumuştur.

¹⁴⁴ BCA 030.10.234.575.18 22.2.1945; Cumhuriyet Gazetesi, 25.2.1945 s.3.

¹⁴⁵ Milliyet Gazetesi, 23.6.1955, s.4.

¹⁴⁶ Milliyet Gazetesi, 26.11.1950, s. 1.

¹⁴⁷ Max Schweizer, *Ankara ve Lozan Arasında Avrupa yolunda Türkiye Üzerine Bir Derleme*. Phoenix Yayınları, 2005, s. 409-416.

Prof. Dr. Mahmut Esat Bozkurt (İktisat Bakanı, 1922-1924, Adalet Bakanı 1924-1930). Lozan ve Freiburg üniversitelerinde okumuştur.

Numan Menemenciöđlu (Müsteşar olarak Bern Büyükelçiliğinde görev yapmıştır. Gaziantep ve İstanbul milletvekilidir). Lozan Üniversitesi'nde hukuk okumuştur.

Prof. Dr. Hıfzı Velled Velidedeođlu (İstanbul Üniversitesi). Neuenburg Üniversitesi'nde hukuk doktorası yapmıştır.

Kamran İnan (milletvekili, diplomat). Cenevre'de hukuk doktorası yapmıştır.

Alp Yalman (iş adamı) Lozan Üniversitesi'nde siyaset ve sosyal bilimler okumuştur.

Prof. Dr. Gazi Yaşargil. (Beyin Cerrahı). Basel' de okumuştur.

İsviçre'de öğrenim gören bu kişilerin Türkiye'de iz bırakmış bilim insanı, politikacı ve devlet adamları olduklarını söylemek mümkündür.

1945-1960 yılları arası dönemde Zürih Teknik Üniversitesi mimarlık ve mühendislik fakültelerinden üç Türk öğrenci mezun olmuştur¹⁴⁸. Ayrıca Türkiye'den İsviçre'ye öğrenim için öğrenci gönderilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ile MTA Enstitüsü Genel direktörlüğü hesabına minerelog/petrograf ve umumi jeoloji alanında tahsil yapmak üzere İsviçre, İngiltere ve Fransa'ya yarışma sınavı ile lise fen kolu mezunu 15 öğrenci gönderileceği ilan edilmektedir¹⁴⁹. Diğer yandan İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi asistanı Muammer Çetinçelik İsviçre, İtalya ve Fransa'da ilmi araştırmalar yapmaktadır¹⁵⁰. Çalışma eski bakanı Sadi Irmak ise üç konferans vermek üzere İsviçre ve Almanya'ya gitmiştir. Konferans konuları; insanda göz keskinliğinin hudutları, Toros yörüklerinde kan grupları ve dağ hayatının fizyolojik tesirleri, Türklerde içtimai basiret meselelerinin tarihi ve Çalışma Bakanlığının kurulması ile başlayan safhanın verimleridir.

¹⁴⁸ Ulus Gazetesi 27.11.1948, s.3;

¹⁴⁹ Cumhuriyet Gazetesi 27.8.1960, s.4 ; Milliyet Gazetesi 26.9.1953 , s.8.

¹⁵⁰ Cumhuriyet Gazetesi 12.2.1950, s.2; Ulus Gazetesi 19.5.1951, s.2.

Yine bu süreçte Türkiye’de çeşitli konularda konferans veren İsviçrelilere de rastlanmaktadır;

Fen Fakültesi Coğrafya Enstitüsü’nde İsviçreli coğrafya doçenti, İsviçre Alplerinde kış mevsiminin coğrafi özellikleri konulu konferans vermiştir¹⁵¹.

Profesör Gerhard konferanslar vermek üzere İstanbul Üniversitesi’nin davetlisi olarak gelmiştir¹⁵².

İsviçre Milli Bankası Etüd servisi şefi Dr. Jakman İktisat Fakültesi’nde İsviçre’de bankacılık konusunda konferans vermektedir¹⁵³.

İsviçre Cerberus firması müdürü Dr. E. Melli 3 Mart 1952 günü yangın ihbar tesisatı ve yangın dedektörleri konusunda İTÜ’de konferans vermiştir¹⁵⁴.

İsviçre Kimsesizler Cemiyeti’nden Miss Buchanan İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde konferans vermiştir¹⁵⁵.

Ayrıca Türkiye’de bilimsel gözlemler yapmak üzere gelen İsviçreli heyetleri de görmekteyiz. Zürih Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nden 26 kişilik bir heyet ülkemizde tarihi, arkeolojik, ilmi tetkikler yaparken¹⁵⁶, Zürih Arkeoloji Enstitüsü öğrencilerinden oluşan 40 kişilik heyet ise Truva harabelerini incelemiştir¹⁵⁷.

Diğer yandan Milletlerarası Muhacirler heyetinden bir grubun Cenevre’den geldiği ve Mr. Cohen Mayer’in başkanlığında Bulgaristan’dan ülkemize olan göç ve göçmenlere ait çeşitli konularda, teknik rapor hazırlamakta oldukları anlaşılmaktadır¹⁵⁸.

Ayrıca Türkiye Yeşilay Cemiyeti’nin merkezi İsviçre’nin Lozan şehrinde bulunan Uluslar Arası Alkolizmle Savaş Birliği adlı teşekkülle işbirliği yapmasına izin

¹⁵¹ Cumhuriyet Gazetesi 31.3.1948, s.3.

¹⁵² Milliyet Gazetesi 20.1.1953, s. 3.

¹⁵³ Cumhuriyet Gazetesi 17.12.1952, s.3.

¹⁵⁴ Milliyet Gazetesi 2.3.1952, s.8.

¹⁵⁵ Milliyet Gazetesi 25.4.1951, s.2.

¹⁵⁶ Milliyet Gazetesi 3.3.1951, s. 2.

¹⁵⁷ Ulus Gazetesi 8.4.1951, s. 3.

¹⁵⁸ Milliyet Gazetesi 5.1.1951, s. 5.

verilmekte¹⁵⁹, diğer taraftan İzmir'in 100 milyon liraya mal olacak imar planları İsviçreli Profesör Bodmer'e hazırlanmaktadır¹⁶⁰.

3.3. Sanat

Sanat alanında ilişkilerin konser ve sinema gösterimi ile sürdüğünü görmekteyiz. Türk Vilolonselci Feyha Talay İsviçre'de¹⁶¹, İsviçreli piyanist Magda Rufer ise Ankara radyosunda, İstanbul radyosunda ve Ses Tiyatrosunda konser vermektedir¹⁶². Bern'in en büyük sinemalarından olan Elhamra' da Bern büyükelçimiz Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay ve İsviçre devlet ve hükümet erkânı, kordiplomatik ileri gelenleri, profesörler, şehrin tanınmış aileleri ve basın hazır bulunduğu bir ortamda; Hitit güneşi ve Avrupa ile Asya arasındaki köprü adlı memleketimizin bugünkü kalkınmasını anlatan renkli filmler gösterilmiştir¹⁶³.

3.4. Spor

1 Haziran 1952'de iki ülke futbol takımları arasında ilk kez milli futbol maçı oynanmıştır¹⁶⁴. Adalet Gençlik Kulübü Bale şehrinde futbol maçları yapmaktadır¹⁶⁵. Futbolun dışında Türkiye ile İsviçre takımları güreş, tenis, eskrim karşılaşmaları yapmışlardır. Greko - Romen dalında yarışacak güreşçilerimiz Bern'e gitmiş¹⁶⁶, Türkiye İsviçre takımları arasında 27 Kasım'da yapılan güreş yarışmasını Türk güreşçiler 7-1 kazanmış¹⁶⁷, Türkiye İsviçre milli atletizm karşılaşması düzenlemiş¹⁶⁸, Davis Tenis Kupası kapsamında Türk ve İsviçreli tenisçiler İstanbul'da maç yapmış¹⁶⁹, Nihat balkan Cenevre eskrim yarışmasında şampiyon olmuştur¹⁷⁰. Prof. Edward İmhof önderliğinde bir grup İsviçreli dağcı ise Ağrı Dağı'na tırmanmaktadır .

3.5. Turizm

On beş yıllık sürede turizmde en önemli gelişmelerin 1954 yılında Türkiye

¹⁵⁹ BCA 5/354 21.9.1960 ; Milliyet gazetesi 15.9.1950 s.2.

¹⁶⁰ Milliyet Gazetesi 11.11.1957, s.1.

¹⁶¹ Cumhuriyet Gazetesi 29.9.1951, s.2.

¹⁶² Ulus Gazetesi 10.12.1951, s.2.

¹⁶³ Cumhuriyet Gazetesi 4.3.1960, s.3.

¹⁶⁴ Ulus Gazetesi 22.2.1952, s.3; Milliyet Gazetesi 25.3.1952, s.5.

¹⁶⁵ Ulus Gazetesi 14.8.1957, s.3.

¹⁶⁶ Ayın Tarihi 10.3.1949.

¹⁶⁷ Ulus Gazetesi 28.11.1953.

¹⁶⁸ Milliyet Gazetesi 08.11.1950, s.6.

¹⁶⁹ Milliyet Gazetesi 5.5.1952, s.5.

¹⁷⁰ Milliyet Gazetesi 8.10.1952, s.5.

İsviçre arasında karşılıklı olarak -belli hallerle sınırlı olmak üzere - vizenin kalkması¹⁷¹ ile 2 Nisan 1959 tarihinden itibaren Ankara Zürich uçak seferlerinin başlaması olduğunu söyleyebiliriz¹⁷².

Ayrıca iki ülke arasında turistik ve inceleme amaçlı çeşitli geziler yapılmaktadır. Milli Talebe Federasyonu'nun 41 kişilik milli oyunlar ekibi Fransa, Almanya ve İsviçre'de gösteriler ve memleket fotoğrafları sergisi açmakta¹⁷³, Türkiye Talebe Turizm Teşkilatı 20 Temmuz-13 Ağustos 1951 tarihleri arasında İsviçre- İtalya-Fransa' ya gezi düzenlemektedir¹⁷⁴. Diğer yandan Unesco-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu - Türkiye Millî Komisyonu, Pedagoji Enstitüsünün işbirliği ile 5 - 25 Temmuz 1957 tarihleri arasında Moda Kolejinde milletlerarası bir gençlik kampı kurmağa karar vermiştir. Kampa Avusturya, Afganistan, Amerika, Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Hindistan, İran, Irak, İtalya, İsviçre, İngiltere, İspanya, İsveç, Japonya, Hollanda, Lübnan, Libya, Çin, Norveç, Pakistan, Yugoslavya ve Finlandiya gençliği davet edilmiştir¹⁷⁵.

Turistik otel inşaatında da İsviçreli şirketleri görmekteyiz. Emekli Sandığı Umum Müdürü Nuri Kınık; “Memleketimizin büyük bir ihtiyacına cevap verecek ve Emekli Sandığınca yapılacak otellerin ilklerinden biri Ankara otelidir. Otel Cenevre’de Hotel Dur-hone’a sahip bulunan İsviçre merkezli firma tarafından işletilecektir” demektedir¹⁷⁶. Türk Ruknetin Arkaç firması ise İsviçreli Aussen Handel Aktiengesell Schaft Stadthausquei üç şirketiyle birlikte Türkiye’de turistik otel inşa etmektedir¹⁷⁷.

3.6. Basın ve Basım

Türkiye ve İsviçre, 1952 yılında, 31 Avrupa memleketinin iştirak ettiği Radyo Yayın ve Televizyon Kongresi sonunda Avrupa ve Kuzey Afrika'nın bütün memleketlerini kaplayan 2000'den fazla verici istasyonun kurulması anlaşması imzalayan 21 ülke arasındadır¹⁷⁸. Öte yandan Türkiye 1951 yılında Cenevre'den yayın yapan Academia Diplomatique Internationale'ye ödemekte olduğu 500 İsviçre Frankı

¹⁷¹ Milliyet Gazetesi 15.6.1954 s.3.

¹⁷² Ulus Gazetesi 3.4.1959 s.2

¹⁷³ Milliyet Gazetesi 1.10.1950 s.3.

¹⁷⁴ Milliyet Gazetesi 4.6.1951 s.2.

¹⁷⁵ Ayın Tarihi 27.6.1957; Cumhuriyet Gazetesi 27.6.1957, s.2.

¹⁷⁶ Ayın Tarihi 30.8.1957.

¹⁷⁷ BCA 4/4829 5.4.1955.

¹⁷⁸ Ayın Tarihi 2.7.1952.

yardım miktarını senede 1.000 İsviçre Frangına çıkarmıştır¹⁷⁹.

1945 yılında 4.400.000 nüfusa sahip olan İsviçre'nin Türk toplumunu basın ve basım yoluyla tanıma ve tanıtmaya çabaları içinde olduğu değerlendirilmektedir¹⁸⁰. Örneğin İsviçrelilerce Bern şehrinde Türkçe gramer yazılmış ve basılmıştır¹⁸¹. İlgili diğer gelişmeleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

La Tribune de Geneve gazetesinden Eugene Trollut 1949 yılında Türkiye Cumhuriyetinin Türk toplumuna sağladığı katkıları araştırmak üzere ülkemize gelmiştir. Gazeteci kanunların cinsiyet ayrımı yapmayışıyla özellikle ilgilendiğini belirtmiştir. Kars milletvekili Tezer Taşkıran'ın evinde çeşitli mesleklerden (havacı, hakim) kadınlarla çeşitli konular hakkında görüşmüştür. Konular arasında; kadın hakimlerin kararlarının erkeklerce nasıl karşılandığı ve İsviçre'deki uygulamaları karşılaştırmak da bulunmaktadır¹⁸².

İsviçreli gazeteci Bassant, 1950'de Kalküta'ya giderken uğradığı İstanbul'da 15 gün kalıp dokümanter film çekip gazeteye yazı yazmayı planlamaktadır¹⁸³.

İsviçre Radyosu müdür ve operatörlerinden bir heyetin 1951'de Türkiye'ye geldiği anlaşılmaktadır. Heyetin amacı halkla söyleşiler yaparak karakteristik noktaları tespit etmek, bilhassa demiryolculuğu (tren yolculuğu) konularını araştırmak ve bu söyleşileri Bern radyosunda yayımlamaktır¹⁸⁴.

Journal Des Voyages adlı İsviçre'de çıkan dergiye Türkiye'yi tanıtmak üzere yazı yazacak, radyo programı yapacak ve turistler için yeni ufuklar arayacak gazeteciler 1956'da iki yıl Türkiye'de kalmayı planlamaktadırlar¹⁸⁵.

İsviçre'nin Neue Zutcher Zeitung gazetesinde 1960 yılı sonlarında Atatürk için şöyle bir yoruma rastlanmaktadır: "Atatürk bir medeniyet kaynağı idi. Türkiye'yi Avrupalılaştırmak değil, fakat milletin müdafaası, ilerlemesi, istikbali için ona lazım gelen unsurları vermek istiyordu. Atatürk aynı zamanda Türkiye'nin şark ile garp

¹⁷⁹ BCA 3/13322 28.6.1951; BCA 3/14510 21.2.1952.

¹⁸⁰ <http://www.populstat.info/Europe/switzerc.htm>.

¹⁸¹ Milliyet Gazetesi, 28.11.1951, s.2.

¹⁸² Ayın Tarihi, 24.8.1949.

¹⁸³ Milliyet Gazetesi, 19.7.1950, s.2.

¹⁸⁴ Ulus Gazetesi, 20.5.1950, s.3.

¹⁸⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 6.10.1956, s.1.

arasında bir köprü olmasını istiyordu. Bugün hiç kimse onun ıslahatçı eserine saldırmaya cesaret edemez”¹⁸⁶.

Bunların yanında Türkiye; 30 Ağustos zaferinin 25.yılı ve 20 Ağustos 1947’de açılacak İzmir Uluslararası Fuarı (1947)¹⁸⁷, Lozan barışı ile Cumhuriyetin 25. Yılı (1948) hatıra pullarını¹⁸⁸, 1.7.1949 tarihinde kutlanacak Denizcilik Bayramı pullarını İsviçre Posta İdaresine¹⁸⁹ ve ayrıca II. Türk Kooperatifçilik Kongresi için 375.000 adetlik hatıra posta pulunu, 60.000 adet uçak pulunu ¹⁹⁰ ve memleket serisi pulları İsviçre’ye bastırmıştır¹⁹¹.

Öte yandan Lozan Türk Talebe Cemiyeti İsviçreli firmalardan Türkiye’ye yardım için ilaç ve sıhhi levazım toplamış¹⁹², Duttveiller firması hayır cemiyetlerinde kullanılmak üzere 300 adet dikiş makinası hediye etmiştir¹⁹³.

3.7. Türkiye’deki İsviçreli Akademisyen ve Uzmanlar

İsviçreli bilim insanları İTÜ; İstanbul ve Ankara Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Harita Genel Müdürlüğü, Orman Umum Müdürlüğü, Türk Dış Hekimleri Derneği kamu kurumları ve derneklerde konferans vermek, ders vermek, araştırma yapmak ya da organizasyonu oluşturmak üzere farklı süreler için Türkiye’de bulunmaktadırlar.

1. İstanbul Üniversitesi’nde;

a. Prof. Kurt Zuber (Fen Fakültesi Genel Fizik Enstitüsü’nde 1.6.1952 tarihinden itibaren)¹⁹⁴.

b. Prof. Constantin Regel (Botanik Enstitüsü)¹⁹⁵.

c. Prof. Emil Schmid (Botanik Enstitüsü)¹⁹⁶.

¹⁸⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 9.11.1960.

¹⁸⁷ BCA 3/5894 29.5.1947.

¹⁸⁸ BCA 3/7366 28.4.1948.

¹⁸⁹ BCA 30180102119425 3.6.1949

¹⁹⁰ BCA 3/10679 20.2.1950.

¹⁹¹ Milliyet Gazetesi, 5.1.1958 s.2.

¹⁹² Milliyet Gazetesi, 28.12.1950 s.3.

¹⁹³ Milliyet Gazetesi, 19.12.1958 s.3.

¹⁹⁴ BCA 3/15097 6.6.1952.

¹⁹⁵ BCA 4/7223 5.5.1956.

d. Prof. Silvio Fallab (Anorganik Kimya Enstitüsü)¹⁹⁷.

2. İTÜ'de;

a. Prof. Frederic Hess (Mimarlık) 1947-1948 yaz döneminde konferans vermesi¹⁹⁸, 1948-1949 yaz döneminde ders vermesi¹⁹⁹.

b. Prof. Franz Jos Roesli (İnşaat Fakültesinde açılacak Sismoloji Enstitüsü²⁰⁰ ve Pasinler depreminde 2. Yasak bölgelerde araştırma yapma izni)²⁰¹.

c. Walter Henne (Mimarlık Fakültesi bina bilgisi kürsüsü)²⁰².

3. Ankara Üniversitesi'nde Tıp Fakültesi Fizyoloji Bölümünde Dr. Scheinfinkel²⁰³.

4. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde 1.3.1948 tarihinden itibaren 10 ay Max J. Vogel²⁰⁴.

5. Harita Genel Müdürlüğü'nde Prof. Imhof (45 gün)²⁰⁵.

6. Orman Umum Müdürlüğü'nde (Orman Araştırma İstasyonunun kuruluşunu organize etmek için 6 ay) Dr. H. Etter²⁰⁶.

7. Türk Dış Hekimleri Cemiyetinin davetlisi olarak kurs ve konferanslar vermek üzere Prof. Held²⁰⁷.

1945-1960 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde, on iki İsviçreli akademisyenin Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İTÜ gibi üniversitelerde ve akademisyen ya

---

¹⁹⁶ BCA 4/10554 22.7.1958.

¹⁹⁷ BCA 5/709 31.12.1960.

¹⁹⁸ BCA 3/3334 12.7.1948.

¹⁹⁹ BBA 3/3334 4.3.1949.

²⁰⁰ BCA 3/14448 11.2.1952.

²⁰¹ BCA 3/14238 12.1.1952.

²⁰² BCA 4/2376 9.2.1954.

²⁰³ BCA 3/5347 4.2.1947.

²⁰⁴ BCA 3/7501 25.5.1948.

²⁰⁵ BCA 3/13115 1.6.1951.

²⁰⁶ BCA 4/1262 28.7.1953.

²⁰⁷ Cumhuriyet Gazetesi 28.9.1954 s.3.

da konferansçı, dört İsviçrelinin ise Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Harita Genel Müdürlüğü, Orman Umum Müdürlüğü, Türk Diş Hekimleri Cemiyeti gibi kurumlarda uzman olarak görev yaptıkları görülmektedir. Ayrıca 1952 yılında İTÜ İnşaat Fakültesi'nde açılacak Sismoloji Enstitüsü'nde görev yapan Prof. Franz Jos Roesli'ye Pasinler depreminde 2. Yasak bölgelerde araştırma yapma izni verildiği görülmektedir. Zürih Yüksek Politeknik Okulundan Profesör İmhof başkanlığında, Bayan İmhof, Prof. Egli ve Dr. Keller'den oluşan dört kişilik İsviçre heyetinin 15 Ağustos 1954 tarihinde Ağrı Dağı'nın zirvesine ulaştığı belirtilmektedir²⁰⁸.

Kültürel ilişkilerin 15 yıllık gelişimine baktığımızda, iki ülke arası dostluk derneğinin kurulması başta olmak üzere, üniversitelerde, kurum ve kuruluşlarda akademisyen, uzman, kurucu, konferansçı, araştırmacı olarak on iki İsviçreli görmekteyiz. Türkiye'den İsviçre'ye üniversite eğitimi için öğrenci gönderildiği, Prof. Dr. Sadi İrmak'ın konferans verdiği gibi görülmektedir. Kadınların durumu, tren yolculukları hikayeleri, deprem bölgeleri ve Ağrı dağı, Truva kalıntıları gibi konularda gezi, araştırma ya da haber yapmak için gelen İsviçreli öğrenciler, uzmanlar ve gazeteciler olduğu da görülmektedir. İki ülke arasında güreş, tenis ve futbol yarışmalarının yapıldığı, Türkiye'nin hatıra pullarının basımı için (Lozan Barışı, Cumhuriyetin ilanı, 30 Ağustos Zaferi, Denizcilik Bayramı yıl dönümleri ve Kooperatifçilik Kongresi) İsviçre'nin seçildiği görülmektedir.

---

²⁰⁸ Ayın Tarihi 19.8.1954

SONUÇ

1945-1960 yılları arası, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelen 15 yıllık süreyi kapsamaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminde dünyada büyük bir değişim gerçekleşmiş, yaşayan üç büyük imparatorluk; Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Rusya İmparatorlukları yıkılmış, savaşla yaşanan çöküş 1929 dünya ekonomik buhranı ile tepe noktasına ulaşmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren hissedilebilen güç dengesi arayışları dünyayı İkinci Dünya Savaşı'nın kıyısına bırakmıştır. Hem Türkiye hem İsviçre İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başaran “şanslı” ülkelerdir. Ancak Türkiye denge politikaları ile savaş dışı kalmayı başarmakla birlikte savaşın etkilerini yoğun şekilde hissetmiştir. Ayrıca Türkiye'nin bu çabasının, özellikle Sovyet Rusya, İngiltere ve Almanya'nın talepleri, ülke içindeki çeşitli kötüye kullanma (suistimal) ve yokluklar nedeniyle hem Türk halkını hem hükümeti yorduğu ve yıprattığı görülmektedir. 1945-1960 yılları ayrıca Türkiye için önemli bir politik değişimi de barındırmaktadır. Türkiye'de savaş boyunca yaşanan güçlüklerin ekonomik, toplumsal ve politik olumsuz etkileri ve bunlarla mücadele güçlenerek sürmüş diğer yandan çok partili siyasi hayata geçme denemeleri başlatılmıştır.

Türkiye 1946'da çok partili hayata geçmek için ilk denemeyi yapmıştır ve politik ortam hareketlidir. 1950 yılında Türkiye için yeni bir politik dönem başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluş dönemlerinden itibaren yönetimde olan parti değişmiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti döneminden bu yana ilişkilerini sürdürdüğü İsviçre'nin de savaşa girmediği ve savaş sonrası, anılan dönemde, Türkiye ile İsviçre'nin bürokratik yeniden yapılanmalardan ideolojik yenileşme çabalarına kadar farklı konularda oldukça kapsamlı ilişkiler kurdukları görülmektedir.

Öncelikle göze çarpan yapılan ticaret ve kurulan üretim ve imalat tesisleri ve bu konularla ilgili sık sık yenilenen anlaşmalardır. Ardından bürokratik yeniden yapılanmadan, belediye hizmetlerinin verimli hale getirilmesinden ülkede altın aranmasına kadar farklı konularda alınan danışmanlıklar gelmektedir. Bilimden, sanata, spora ulaşan bu yoğun ilişkiler politik, ekonomik, kültürel ilişkiler başlıkları altında incelendiğinde daha net ve anlaşılır olabilmektedir.

Politik ilişkiler bağlamında İsviçre merkezli bir deklarasyon karşımıza

çıkılmaktadır. 40 milyondan fazla insanın öldüğü, yıkım ve acıyı yaşayan savaşın neredeyse merkezinde olan Avrupa'nın adeta "özür dilediğini" görmekteyiz. Barış ortamının sürdürülmesi için bütün dünyayı "bütünleştirecek" ideolojiler üstü bir ideoloji (Manevi Silahlanma Teşkilatı) kurma çabasına rastlamaktayız. Bu kapsamda, 2 Kasım 1948'de dünyada barışı korumak için manevi kalkınmayı ve farkındalığı sağlamak adına bir çağrı olarak görülebilecek İsviçre'nin de imzaladığı deklarasyonun Türkiye'ye de ulaştığı görülmektedir. Akabinde 1955 yılında (1921 yılında İsviçre'de kurulmuş olan) bütün dünyayı kavrayabilecek bir ideolojiyi kurmayı hedefleyen Manevi Silahlanma Cemiyeti'nin Türkiye'de kendini tanıttığı ve Türk gençlerinin de İsviçre merkezini ziyaret ederek bu ideolojik yenileşmeye ilgilerini çekmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Politik ilişkilere Türkiye özelinden bakıldığında ise 1950 yılında yine İsviçreli bir uzmanın İstanbul Belediyesi'ne bağlı kurumlarda incelemeler yapmak üzere görevlendirildiğini görmekteyiz. Prof. Dr. Commizetti hazırladığı raporda kurumların örgütlenmesine ilişkin önerilerinin yanında trafik barışını sağlamayı kolaylaştırabilecek bir öneri olarak görülebilecek, otobüs, tramvay ve taksinin birbirine rakip hale sokulmamasını vurgulamaktadır. Bu rapordan daha kapsayıcı olan bir diğer rapor ise devlet hizmetlerinin daha süratli ve verimli yürütülmesini sağlamak için ıslahat (yeniden yapılanma) teklifleri sağlamak amacıyla Dr. Leimgruber'a (İsviçre Konfederasyonu eski başkanı) hazırlatılan rapordur. Dr. Leimgruber'ın 1952 tarihli raporunda yer alan memuriyete kabulde insanın ruhi ve manevi durumları hakkında fikir verebilecek psiko-teknik sınav yapılabileceği önerisi oldukça dikkat çekicidir.

Türkiye, İsviçre basınına takip etmektedir. Örneğin 1946'da Scheweizer İllustrierte Zeitung ve 1951'de Vivre dergisinin birer sayısının Türkiye'ye sokulmasının ve dağıtılmasının yasaklanması kararlaştırılmıştır. Politik açıdan 15 yıllık dönemde Türkiye İsviçre ilişkileri, devlet işleyişinde İsviçreli politikacı bir uzmanın raporundan polislerin işbirliğine, Manevi Silahlanma Cemiyetinin Türk gençliğini davetine, ilişkileri büyükelçilik düzeyinde sürdürme düşüncelerine kadar geniş bir alana yayılmakta ve gelişerek ilerlemektedir.

Anılan dönemde ekonomik boyut Türkiye İsviçre ilişkilerinin en yoğun gerçekleştiği alandır. Ekonomik ilişkileri düzenlemek, geliştirmek ve kolaylaştırmak adına yeni anlaşmalar yapılmakta, var olan anlaşmaların süreleri en az bir ya da daha

uzun süreler için uzatılmaktadır. İki ülke ticaretinde takas usulünün önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Öte yandan iki ülke arasında ticareti geliştirmek, öğrenci bursları oluşturmak ve inceleme gezileri yapmayı hedefleyen Türkiye İsviçre Dostluk Cemiyeti'nin çalışmaları da yine bu dönemde başlamıştır. Türkiye İsviçre'ye daha çok gıda, hammadde, afyon, tütün, kömür, şarap, kilim ihraç etmektedir. İsviçre'den ise otobüs, çeşitli ilaç, kullanılmış yük vagonu, uçak motor fabrikası malzemeleri, telefon santrali, kimyevi maddeler, saatçi eşyası, mensucat, sentetik esanslar, tahvil tabı, damızlık sığır, saat gibi teknolojik ürünler, mamul maddeler satın almaktadır. Söz konusu dönemde Türk ve İsviçre ortaklıklı şirketlerinin inşaat ve sıhhi tesisat malzemeleri, iplik, ilaç, lastik vb. üretmek üzere Türkiye'de fabrika kurmaktadırlar. İsviçre merkezli şirketlerin ise Türkiye'de çeşitli inşaatlar (teleferik, telesiyej, telefon santrali) yaptıkları görülmektedir. “Bu gibi teşkilâtlar ekonomik bir organizasyon oldukları kadar aynı zamanda psikolojik bir teşkilâttırlar” sözlerinin sahibi ve senatör G. Duttweiler tarafından İsviçre'de kurulan Migros kooperatifleri birliği, Türk ortakları ile beraber Türkiye'de ilk mağazasını 1955'de İstanbul'da açmıştır. Türkiye'de Sümerbank'tan, PTT'den MTA'dan Nafia Vekaletine farklı devlet kurumlarında 35 İsviçreli uzmanın görev yaptığı görülmektedir. Türkiye ile İsviçre ekonomik ilişkilerinde yapılan anlaşmalarla ticari (ithalat, ihracat, ticari ortaklıklar kurulması, İsviçre merkezli firmaların yaptıkları işler vb.) yönden artış olduğunu, Türkiye'de devlet kurumlarında 25 günden altı yıla kadar uzanan sürelerde İsviçreli uzmanların görev yaptığını görülmektedir.

Türkiye İsviçre ilişkilerinin kültürel boyutu eğitim ve araştırma, turizm, sanat, spor konu başlıklarını kapsamaktadır. Eğitim, Osmanlı dönemine dayanmakta bu dönemde eğitim için İsviçre'ye gidenlere rastlanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda görev alan etkili devlet adamlarının, politikacıların, bilim insanlarının, iş insanları arasında (Şükrü Saraçoğlu, Kamran İnan, Mahmut Esat Bozkurt, Gazi Yaşargil, Alp Yalman vb.) İsviçre'de öğrenim görenler bulunmaktadır. Eğitim bağlantıları İsviçre'den ülkemize konferans vermeye gelenleri, üniversitelerde akademisyen olarak çalışanları ve İsviçre'ye üniversite eğitimi için gönderilen Türk öğrencileri kapsamaktadır. Bu dönemde İsviçre'nin Türkiye'yi kültürünü ve toplumsal yapısını tanıma çabalarına tanık olmaktayız. Bunlar arasında şunları sayabiliriz; 1949 yılında La Tribune'de Geneve gazetesinin Türkiye Cumhuriyetinin Türk toplumuna sağladığı katkıları araştırmak ve Türk kadının konumunu İsviçre ile karşılaştırmak üzere

Türkiye'ye gelişi, 1951 yılında İsviçre Radyosu müdür ve operatörlerinden bir heyet halkla söyleşiler bilhassa demiryolculuğu (tren yolculuğu) konularını araştırmaları, Journal Des Voyages adlı İsviçre'de çıkan dergiye 1956'da Türkiye'yi tanıtmak üzere yazı yazacak ve radyo programı yapacak bir gazetecinin iki yıl Türkiye'de kalmayı planlaması, İsviçreli gazeteci Bassant'ın İstanbul da 15 gün kalıp dokümanter film çekip gazeteye yazı yazma planı. Türkiye İsviçre arasında futbol ve güreş yarışmaları, sanatçıların konserler vermesine de rastlanmaktadır. Türk üniversitelerinde ve kurumlarında ve hatta Ağrı Dağı'nda İsviçreli akademisyen ve uzmanların görev yaptığı, konferanslar verdikleri, araştırmalar yaptıkları görülmektedir.

1945-1960 sürecinde yaklaşık 19 milyon nüfuslu Türkiye yaklaşık 4.5 milyon nüfuslu İsviçre'yi hammadde ve gıda yönünden adeta besleyip doyurmakta, İsviçre ise 1945'de henüz 22 yaşında olan genç Türkiye Cumhuriyeti Devletini ;incelemekte (gazetecilerin ve radyocuların çalışmaları, İsviçre'de verilen , Yörük Türklerinin kan grupları ve Türk içtimai basireti konulu konferans), keşfetmekte (Ağrı Dağına tırmanış, Truva kenti harabeleri incelemesi, deprem bölgesinde incelemeler, ülkede altın ve platin arama izni, iki ülke arasında vizenin kalkması (1954), uçak seferlerinin başlangıcı (1959), yönlendirmekte (Commisetti Raporu, Leimgruber Raporu, uzmanlar, akademisyenler), yenilemektedir (Kıbrıs Anayasası, telefon santralleri, teleferik ve telesiyej inşaatı, İzmir'in imar planı, Emekli Sandığı Ankara Otelinin işletmesi, üniversite ve kamu kurumlarında görev yapan İsviçreliler).

Öte yandan Türkiye İsviçre Dostluk Derneği (1945) açılmakta, İsviçreli bir senatör tarafından kurulan ve kurumunu aynı zamanda *“psikolojik bir teşkilat”* olarak niteleyen Migros (1955) ile 20.yüzyılı *“ideoloji çağı”* olarak isimlendiren ve “din, millet, âdet farkı gözetmeyen bir ideoloji kurmak hedefindeki Dünya Manevi Silahlanma Teşkilatının Türkiye'de kendisini tanıtmakta ve Türk gençlerini bu harekete davet etmektedir (1955).

İsviçre üniversitelerinde okuyan Türk öğrencilerin varlığı yanında; Türkiye'nin çeşitli kurum ve kuruluşlarında görev yapan uzman ve mühendisleri, Ağrı dağında dağcılar, tren yollarında ve radyolarında gazetecileri, üniversitelerinde öğretim görevlileri, Türk ortaklarıyla kurduğu şirketleri, migros'u, Manevi Silahlanma Teşkilatı, altın arama izni, telesiyej hatlarının yapımı, uzman raporları hazırlanmasına bakılarak iki ülke ilişkilerinin politik, ekonomik ve kültürel boyutlarda oldukça girift olduğu

görülebilmektedir. Bu girift yapıyı sağlayan nedenler arasında; İsviçre’de Osmanlı döneminden itibaren öğrenim görmüş, politika ve bilim dünyasında etkili kişilerin varlığı, 1954 Özel Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Türkiye’nin İkinci Dünya savaşı sonrası oluşan bloklaşma sürecinde herhangi bir bloğun içinde –belki özellikle ekonomik endişelerle- olduğu izlenimi vermekten kaçınma çabasının etkili olduğu düşünülebilir.

İsviçre’nin kapitalizmin tam merkezinde hatta onun neşet ettiği yer olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim protestan ahlakı ile rasyonel ekonomik etkinlik arasında doğrudan bir nedensellik bağı kurmuş olan Max Weber (1864-1920) kapitalizmin ruhunun Protestan ahlâkından kaynaklandığı iddiasını, birçok noktadan delillendirmeye (örneğin: 1545 de Calvin tarafından faizin onaylanması ve asketizm) çalışmıştır. Asketizm yani ödev ahlakı/ çilecilik (ahlâkî bir erdem olarak bireysel iş gücünün ve sorumluluğun geliştirilmesi) varlıktan doğal zevk alınmasına ve onun hazzını oluşturan şeylere bütün gücüyle karşı olmuştur. Çünkü hayattan zevk almak, insanı meslekî uğraşısından uzaklaştırdığı gibi dinî olandan da uzaklaştırmaktadır. Mülk arttıkça, tanrı’nın şanı için kaybolmadan tutmak ve durmadan çalışarak çoğaltmak yükümlülüğü de artar. Bu şekilde dünyevi asketik Protestanlık mülk sahibi olmanın verdiği doğal zevke var gücüyle karşı çıkmış, tüketimi, özellikle lüks tüketimini sınırlamıştır. Böylece sermaye-tasarruf-yatırım zinciri kurularak kapitalizm için gerekli olan kurumsallaşma gerçekleşmiştir.

1945-1960 yılları arasında -yaklaşık 1555 yılından itibaren (390 yıldır) kapitalizmin güç biriktirdiği -İsviçre, genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti topraklarında; Medeni Kanunuyla, uzmanlarıyla, iş insanlarıyla, devlet kurumlarında üniversitelerde, ticari kurumlarıyla çok aktif olarak yer almıştır denilebilir. Bu süreçte Türkiye İsviçre ilişkilerinin politik, ekonomik, kültürel boyutlarının birbirini güçlü bir şekilde bütünler tarzda, adeta bir kilim gibi ilmek ilmek dokunduğu, sayıca ve çeşitlilikçe artmış olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

A. Arşiv

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA 301801020102105	18.1.1945
BCA 30180102107906	3.1.1945
BCA 3/3314	12.11.1945
BCA 3/3185	10.1945
BCA 3/3285	12.11.1945
BCA 3/2398	9.4.1945
BCA 030.10.234.575.18	22.2.1945
BCA 3/3826	18.2.1946
BCA 301801021113719	23.5.1946
BCA 3/4070	18.4.1946
BCA 3/4890	24.10.1946
BCA 3/4643	6.9.1946
BCA 5/5627	28.3.1947
BCA 3/5180	2.1.1947
BCA 8/6615	3.11.1947
BCA 5/5901	29.5.1947
BCA 3/5394	12.2.1947
BCA 3/5347	4.2.1947
BCA 3/5894	29.5.1947
BCA 3/7366	28.4.1948
BCA 030-01-101-628-6	2.11.1948
BCA 3/7309	8.4.1948
BCA 3/7115	27.2.1948
BCA 3/8494	31.12.1948
BCA 3/7052	21.2.1948
BCA 3/8045	6.9.1948
BCA 3/7130	4.3.1948
BCA 3/3334	12.7.1948
BCA 3/7501	25.5.1948
BBA 3/3334	4.3.1949
BCA 30180102119425	3.6.1949

BCA 3/9262	16.5.1949
BCA 3/10368	27.12.1949
BCA 30180102119356	22.2.1949
BCA 3/8843	4.3.1949
BCA 3/915219	4.1949
BCA 3/10184	25.11.1949
BCA 3/10679	20.2.1950
BCA 3/10411	13.1.1950
BCA 3/10452	12.1.1950
BCA 3/11557	11.7.1950
BCA 3/11456	20.6.1950
BCA 3/1117	18.4.1950
BCA 3/10575	1.2.1950
BCA 3/10575	1.2.1950
BCA 3/10575	1.2.1950
BCA 3/13387	21.7.1951
BCA 3/13692	27.9.1951
BCA 3/13687	27.9.1951
BCA 3/13115	1.6.1951
BCA 3/13322	28.6.1951
BCA 3/14510	21.2.1952
BCA 3/14636	6.3.1952
BCA 3/15159	7.6.1952
BCA 3/15517	13.8.1952
BCA 030.01.84.533.2	7.4.1952
BCA 3/14936	29.4.1952
BCA 3/15097	6.6.1952
BCA 3/14448	11.2.1952
BCA 3/14238	12.1.1952
BCA 4/1262	28.7.1953
BCA 4/1720	25.10.1953
BCA 4/4082	26.11.1954
BCA 4/4168	25.12.1954
BCA 4/2376	9.2.1954
BCA 4/6121	1.11.1955
BCA 4/4311	4.2.1955

BCA 4/4462	11.2.1955
BCA 4/4829	5.4.1955
BCA 4/4958	14.4.1955
BCA 4/5264	7.6.1955
BBA 4/6728	15.2.1956
BCA 4/6994	21.3.1956
BCA 4/7332	24.5.1956
BCA 4/6888	10.3.1956
BCA 4/7850	20.8.1956
BCA 4/7223	5.5.1956
BCA 4/9314	13.8.1957
BCA 030-01-85-535-7	22.3.1957
BCA 4/8713	22.2.1957
BCA 4/8846	25.3.1957
BCA 4/9872	18.1.1958
BCA 4/10443	14.6.1958
BCA 4/10955	7.11.1958
BCA 4/8594	22.6.1958
BCA 4/10688	21.8.1958
BCA 4/11093	23.12.1958
BCA 4/10554	22.7.1958
BCA 4/11287	10.2.1959.
BCA, 4/11278	10.2.1959
BCA 4/11462	13.4.1959
BCA 4/II639	16.5.1959
BCA 4/II561	30.4.1959
BCA 5/391	28.9.1960
BCA 5/222	9.8.1960
BCA 4/9013	10.5.1957
BCA 4/2519	10.3.1954
BCA 5/685	26.12.1960
BCA 4/5004	19.1.1956
BBA 8383	24.11.1956
BCA 5/354	21.9.1960
BCA 5/709	31.12.1960

B. Gazeteler

Ayın Tarihi

Cumhuriyet

Milliyet

T.C. Resmi Gazete

Ulus

C. Kitaplar

Akandere, Osman. *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Arı, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, 4.baskı, s.192-195.

Atak, M. Sadık, *Harp Sonrasında Dünya, (1945-1966)*, Nadir Kitabevi, Ankara, 1966.

Ataöv, Türkkaya, *Amerika-Nato ve Türkiye*, 2. Baskı, Ankara, Aydınlık Yayınevi, 1969.

Balcıoğlu, Mustafa. "İkinci, Dünya Savaşı ve Sonrası", Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Durmuş Yalçın vd.; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.

Boratay, Korkut, *Türkiye 'de Devletçilik*, Savaş Yayınevi, Ankara, 1982.

Halle, Louis J. (Çev. F. Çeliker), *Soğuk Harp*, Gn. Kur. Harp Tarihi Yayınları, Ankara, 1976.

Kuyaksil, Ali, *Türkiye 'de Yönetimi Yeniden Düzenleme Çalışmaları Çok Partili Dönem (1945-1963)*, Der Kitabevi ve Yayınevi, İstanbul, 1994.

Sarımay, Yusuf, *Türkiye 'nin Batı İttifakı 'na Yönelişi ve NATO 'ya Girişi (1939–1952)*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Schweizer, Max, *Ankara ve Lozan Arasında Avrupa Yolunda Türkiye Üzerine Bir Derleme*. Phoenix Yayınları, 2005.

Soysal, İsmail, *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye (Olaylar Kronolojisi 1945-1975)*, Isis Yayınları, İstanbul, 1997.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

Uyar, Hakkı. *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul, 2012.

Yurtoğlu, Nadir, *Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2017.

D. Makaleler

Akipek, Serap. “İkinci Dünya Savaşında İzlediği Mülteci, Ticaret Ve Maliye Politikaları Bakımından İsviçre’nin Tarafsızlığı”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 1, 2001, 11-24.

Aykaç, Burhan ve Altunok, Hatice. “Türk Yönetim Sistemini Etkileyen Yabancı Uzman Raporları Üzerine Bir İnceleme: Mook ve Podol Raporlarında Yöneticilik”, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 1, 2014, 1-18.

Bursal, Nasuhi, *Ticareti Serbestleştirme Kararlarımız Karşısında İsviçre*, Türkiye İktisat Mecmuası, S .25, 1950.

Erdilek, Asım, “Türkiye’nin Osmanlı’dan Günümüze Kadar Uzanan Doğrudan Yabancı Yatırım Ortamına ve Politikalarına Tarihsel Bir Bakış”. *MUFAD (Muhasebe ve Finansman Dergisi)*, S. 30, 16-35.

Felek, Burhan, “Cinayetler Hakkında”, Cumhuriyet, 22 Şubat 1946.

Gürkan, Ülker. “Türk Kadını’nın Hukuki Statüsü ve Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 35, 1978, 381-396, Ankara.

Helmeich, P. *Switzerland*, The Encyclopedia Americana, C. 26, 1977, 409-414.

Işıқтаç, Yasemin. “Türk Hukuk Devriminin Felsefesi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Atatürk’ün doğumunun 125. yılı ve Cumhuriyetimizin

83. yılı özel sayısı, 117-131, 2006, Muğla.

Moos, Herbert Von, *Büyük Dünya Olayı*, C. 6, İstanbul Askeri Basımevi, İstanbul, 1952.

Olgun, Hakan. “Hıristiyanlık ve Sekülerleşme İlişkisi ya da Seküler Dindarlığın Teolojisi” . *İnsan & Toplum*, 2, 2012, (4), 135-156.

Oğuz, Arzu. “Türk Medeni Hukuku’nun Gelişim Çizgisi ve Karşılaştırmalı Hukukun Rolü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 55, S. 1, 2006, 195-205, Ankara.

Tatar, Hüsniye Canbay, ”Din ve Kapitalizm”, *Sosyoloji Konferansları* no:45 2012/1 , s.149-168

Ticari Birlik Dergisi, 1 Nisan 1942.

Zimmer, Oliver. *Competing Memories of The Nation: Liberal Histrians and the Reconstruction of the Swiss Past, 1870-1900*. *Past & Present*, C. 168, 2000, 194-226.

E. İnternet Kaynakları

www.mfa.gov.tr, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 03.07.2019

<http://bern.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

<http://www.almanaktr.com/index.php/turkiye-den-olaylar/turkiye-1940-1949/105-turkiye-1945/499-1945-yili-nufus-sayimi>, Erişim Tarihi: 03.07.2019.

<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-presidency/history-federal-presidency/praesidenten-seit1848-liste.html>

<http://www.populstat.info/Europe/switzerc.htm>, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 03.05.2019.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/427916>, Erişim Tarihi: 28.05.2019.

ÖZET

Bu araştırmada 1945-1960 yılları arasında Türkiye ile İsviçre ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşının hemen ardından gelen 15 yıllık süreçte bütün dünya ülkeleri arasında olduğu gibi Türkiye ve İsviçre arasındaki ilişkilerde de gelişme ve hareketlenme başlamıştır. Her iki ülke savaşın dışında kalmayı başarmış ancak özellikle Türk halkı ve devletini savaş yormuş ve yıpratmıştır. Anılan dönemde iki ülke ilişkilerinin birbirini adeta bütünler biçimde politik, ekonomik ve kültürel yönlerden hareketlendiği görülmektedir. 1945 yılında oluşturulan Türkiye İsviçre Dostluk Derneği ile başlatabileceğimiz gelişmeler, ticaret ve tediye anlaşmaları, takas anlaşmaları, 1954'de yenilenen yabancı sermayeyi teşvik kanunuyla daha da güçlenmiştir. Anılan dönemde Türkiye'de kamu kurumları ve üniversitelerde görev yapan 47 uzman bulunmakta, Türkiye'de Türk İsviçre ortaklı 17 şirket kurulmuş, Migros açılmıştır. Bu araştırmada Türkiye ve İsviçre arasındaki ilişkiler konusu politik, ekonomik, kültürel boyutlarıyla incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkiye, İsviçre, İkinci Dünya Savaşı, ekonomik ilişkiler, politik ilişkiler, kültürel ilişkiler.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to investigate the relations of Turkey and Switzerland between the 1945-1960 years. Developments and mobilization have also begun between Turkey and Switzerland as among all countries of the world in the 15 years following the Second World War. Both countries managed to stay out of the war, but the war has exhausted especially the Turkish people and the state. It is seen that the relations between the two countries have been mobilized as political, economic and cultural aspects in the mentioned period. The developments, trade and payment agreements, barter agreement initiated with Turkey Switzerland Friendship Association which was founded in 1945, were further strengthened with the 1954 law on the promotion of foreign capital. In the mentioned period, there were 47 experts working at public institutions and universities in Turkey, 17 Turkish-Swiss joint venture company were established in Turkey and Migros was opened. In this study, the subject of relations between Turkey and Switzerland were examined from political, economic, cultural aspects.

Key words: Turkey, Switzerland, the Second World War, economic relations, political relations, cultural relations.

KRONOLOJİ

Türkiye İsviçre ilişkilerinin 1945-1960 yılları arası kesitinin incelendiği bu çalışmada, 15 yıllık süreçte köşe taşı olduğu kıymetlendirilen gelişmeler aşağıda kronolojik olarak yer almaktadır.

1945 Türkiye İsviçre arasındaki ticari mübadelelerin ve ödemelerin düzenlenmesi ne ait anlaşmanın onaylanması

1945 İsviçre’de Prof. Pittard başkanlığında kültürel ve iktisadi ilişkileri geliştirmek için Türk-Helvetia cemiyetinin kuruluşu

1945 Bern’de ticaret ve ödeme anlaşmalarının imzalanması

1947 Türkiye’den geçici olarak ayrılacak diplomatik pasaport ve hususi ve hizmet damgalı pasaportu olan İsviçre elçiliği mensuplarından Türkiye’ye dönüşlerinde vize alınmaması

1949 Türkiye İsviçre hava ulaştırmaları anlaşmasının imzalanması

1949 La Tribune de Geneve gazetesinden Eugene Trollut, Türkiye Cumhuriyetinin Türk toplumuna sağladığı katkıları araştırmak üzere ülkemize gelmiştir. Gazeteci kanunların cinsiyet ayrımı yapmayışıyla özellikle ilgilendiğini belirtmiştir. Kars milletvekili Tezer Taşkıran’ın evinde çeşitli mesleklerden kadınlarla (havacı, hakim) çeşitli konular hakkında görüşmüştür. Konular arasında; kadın hakimlerin kararlarının erkeklerce nasıl karşılandığı ve İsviçre’deki uygulamaları karşılaştırmak da bulunmaktadır.

1950 İsviçre Radyosu müdür ve operatörlerinden bir heyet ülkemize gelmiştir. Ülkemizde söyleşiler yaparak karakteristik noktaları tespit edeceklerini bilhassa demiryolculuğu (tren yolculuğu) konularını seslendirmeye çalışacaklarını belirtmişlerdir. Projeleri, söyleşileri Bern radyosunda yayımlanmasıdır

1950 İsviçreli gazeteci Bassant, Kalküta’ya giderken uğradığı İstanbul’da 15 gün kalıp dokümanter film çekip gazeteye yazı yazmayı planlamaktadır

1950 Elektrik tramvay ve tünel işletmelerinin ıslah raporunun İsviçreli Prof. Commisetti tarafından İstanbul vali ve belediye başkanına gönderilmesi

1952 Eski senatör Dr. Leimgruber tarafından hazırlanan ıslahat raporunun hükümete teslim edilmesi

1953 1863 yılında Devlet Bankası olarak kurulan Osmanlı Bankası'nın banka merkezinin İstanbul'dan kaldırılıp İsviçre'deki Lihteschtein kantonuna nakledilmesi kararı verilmiştir

1954 Türkiye İsviçre arasında karşılıklı olarak -belli hallerle sınırlı olmak üzere -vizenin kalkması

1954 Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu

1954 İsviçreli dağcılar Prof. Edward İmhof önderliğinde Ağrı dağına tırmanıyor

1955 İsviçre merkezli Migros' un Türkiye'de ki ilk mağazasının açılışı ve faaliyetlerine başlanması

1957 İzmir'in imar planlarını hazırlama görevinin İsviçreli Profesör Bodmer'e verilmesi

1953 Türkiye'nin İsviçre'de büyükelçilik açması

1955 Dünya Manevi Silahlanma Teşkilatının kendini Türk gençlerine tanıtması

1956 Hatay ve İzmir'de altın bulunmuştur. Ülkemizin bazı yerlerinde altın ve platin aramasının İsviçreli uzmanlarca yapılması

1957 İsviçre'nin Türkiye'de Büyükelçilik açması

1959 Türkiye'nin İsviçre'nin Bale şehrinde bir fahri konsolosluk ihdas etmesi

1959 Ankara'da bulunan Türk Polis Birliğinin İsviçre'de bulunan Milletlerarası Polis Birliği ile ve buna bağlı şubelerle işbirliği yapması

1959 İsviçreli hukuk profesörü olan Marcel Bridel'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasını hazırlama komisyonunda görevlendirilmesi

1959 Ankara Zürih uçak seferlerinin başlaması

EKLER

- Ek 1:** Milliyet Gazetesi 15.9.1950 s.3 MEB'nca 16 öğrencinin İsviçre'ye öğrenime gönderilmesi
- Ek 2:** BCA 030.18.01.2.121.108.18 3/I0679 Kongre Hatıra Pullarının İsviçre'de Bastırılması 20.2.1950
- Ek 3:** BCA 030.10.234.575.18 Türk Helvetia (Türkiye İsviçre Dostluk Derneği) Cemiyetinin kuruluşu 22.2.1945
- Ek 4:** BCA 080.18.01.02.107.101.14 3/2221 27.2.1945
- Ek 5:** BCA 030.18.01.02.138.113.12 4/43II Migros Türk Ticaret Anonim Şirketinin Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan Yararlandırılması 4.2.1955
- Ek 6:** Ulus Gazetesi 19.5.1951 s.2 Eski Sağlık Bakanı Prof. Dr. Sadi İrmak'ın İsviçre'deki Konferansı
- Ek 7:** Ulus Gazetesi 18.3.1952 s.2 Türkiye İsviçre Arasındaki Ticaret
- Ek 8:** Ulus Gazetesi 20.1.1954 s.3 Migros'un Kurucusunun Türkiye'ye Gelişi
- Ek 9:** Milliyet Gazetesi 16.11.1951 s. 6 İsviçre'ye Canlı Domuz İhracatı
- Ek 10:** Milliyet Gazetesi 8.11.1954 s.2 İsviçre'ye Krom İhracatı
- Ek 11:** Milliyet Gazetesi 10.9.1951 s.2 Manevi Silahlanma Cemiyetinin Türkiye'de Basın Toplantısı
- Ek 12:** Milliyet Gazetesi 11.11.1957 s. 1 Zürih'i İmar Eden Mimarın İzmir'in İmarı İçin Türkiye'ye Gelişi
- Ek 13:** Milliyet Gazetesi 5.1.1951 s.5 İsviçre'den Gelen Göçmen Mütahassısı (Uzmanı)

Ek 1: Milliyet Gazetesi 15.9.1950 s.3 MEB'nca 16 Öğrencinin İsviçre'ye Öğrenime Gönderilmesi

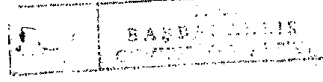
Harice gönderilecek öğrenciler

Ankara, 14 (Ankara Ajansı) — Millî Eğitim Bakanlığı yabancı memleketlere tahsil gidecek öğrencilere gerekli tebligatı yapmıştır. Buna nazaran, 60 öğrenci Fransaya, 26 öğrenci Almanyaya, 63 öğrenci Amerikaya, 9 öğrenci İtalyaya, 17 öğrenci İngiltereye, 7 öğrenci İsveç ve Norveç, 16 öğrenci İsviçreye ve 1 öğrenci de Belçikaya gidecektir.

Ek 2: BCA 030.18.01.2.121.108.18 Karar Sayısı 3/I0679 Kongre Hatıra Pullarının İsviçre'de Bastırılması 20.2.1950

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
10679

KARAR

Üçüncü Türk Kooperatifçilik kongresinin yıl dönümü münasebetiyle helyogravür usulüyle bastırılacak üç kıymette cem'an 375000 adetlik hatıra serisi posta puluyla üçak müraselâtinde kullanılmak üzere iki rankli 60 000 adet üçak pulunun basım işinin pazarlıkla sağlanması hakkındaki Ulaştırma Bakanlığının 26/I/1950 tarihli ve 1280/6032 sayılı yazısı ve Maliye Bakanlığının 16/2/1950 tarihli ve 112189-6I/223 sayılı mütalâesi Bakanlar Kurulunca 20/2/1950 tarihinde incelenerek;

Sözü geçen pulların mektupla sipariş edilmek ve sözleşme yapılmamak, fob bedelinin tamamı için akreditif açılmak ve ihale teminatı ile gecikme tazminatı aranılmamak, fob bedeli olan miktar, pulların sevkedildiğinin İsviçre Posta İdaresince Bankaya bildirilmesini müteakip evvelce açılmış olan akreditiften ödenmek, baskı işi İsviçre Posta İdaresi tarafından kontrol edilmek ve pullar basımı müteakip bu idare tarafından sevkolunmak şartlarıyla pazarlıkla sağlanması 4097 sayılı kanunun birinci maddesine göre, kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail

Başbakan *F. Güraltay*
Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı *M. Kemal*
Devlet Bakanı *C. S. K.*
Adislet Bakanı *K. S. K.*
Millî Savunma Bakanı *M. Kemal*
İçişleri Bakanı *E. Z. K.*
Değişleri Bakanı *N. Sadık*
Maliye Bakanı *M. Kemal*
Millî Eğitim Bakanı *T. Bayrak*
Bayındırlık Bakanı *S. K.*
Eko. ve Ticaret Bakanı *M. Kemal*
Sa. ve So. Y. Bakanı *K. S. K.*
G. ve Tekel Bakanı *M. Kemal*
Ticaret Bakanı *M. Kemal*
Ulaştırma Bakanı *M. Kemal*
Çalışma Bakanı *M. Kemal*
İşletmeler Bakanı *M. Kemal*
M. Kemal
M. Kemal

030 18 01 2 121 108 18

Ek 3: BCA 030.10.234.575.18 Türk Helvetia (Türkiye İsviçre Dostluk Derneği)
Cemiyetinin Kuruluşu 22.2.1945

T. C.
Hariciye Vekâlet BAKANLIĞI
İçişleri Bakanlığı Müdürlüğü

U. No: 49
H. No: 49
Lef: 49

Amirlik: 104
Gönderen: Türk Helvetia Cemiyeti Başkanlığı

Yüksek Başbakanlığa

Cenevre Başkonsolosluğundan alınan bir telgrafta İsviçre'de Profesör Pittard'ın başkanlığında hemkendiyle İsviçre arasında kültürel ve iktisadi münasehatların gelişmesi noktasında 22 Şubat tarihinde bir Türk - Helvetia Cemiyetinin kurulduğu ve bu maksatla yapılan toplantıda karşılıklı dostluk gösterilerini müteakip İsviçreli üyelere birinin saklıfi üzerine zati Devletlerinin tahvil başkanlığı seçildiği bildirilmektedir.

Keyfiyeti derin saygılarla arz ederim.

Hariciye Bakanı

Lütfi

Hasan Sabit

030 10 234 575 18

KALET
12.2.1945 1140

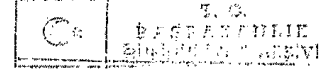
Ek 4: BCA 080.18.01.02.107.101.14 Karar Sayısı 3/2221 Türkiye İsviçre Arasındaki Anlaşmaların Tarihinin Uzatılması 27.2.1945

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

Karar

Karar sayısı
3

2221

Türkiye ile İsviçre arasında ticarî mübadelelerin ve tediye-
lerin düzenlenmesine dair olarak Bern'de 4 Ağustos 1943 tarihinde
imza edilip 1 Eylül 1943 tarihinde yürürlüğe girmiş ve süresi 3/1940
sayılı kararla 1-Mart-1945 tarihine kadar uzatılmış olan anlaşmalarla
merbutlarının 1 Haziran 1945 tarihine kadar yeniden uzatılması hususu-
nun, İsviçre Elçiliği ile mektuplaşarak temini için Hericiye Bakan-
lığına yetki verilmesi; adı geçen Bakanlığın 24/2/1945 tarihli ve
3779/35 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 27/2/1945 tarihinde
kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başb.

Ad. B.

M. M. B.

Da. B.

Ha. B.

Ma. B.

Mf. B.

Na. B.

İk. B.

S. İ. M. B.

G. İ. B.

Zr. B.

Mü. B.

Ti. B.

080 18 01 02 104 101 14

Ek 5: BCA 030.18.01.02.138.113.12 Karar Sayısı 4/43II Migros Türk Ticaret Anonim Şirketinin Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan Yararlandırılması 4.2.1955

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

KARARNAME

Karar Sayısı
4
43II

İsviçre'de Zürih'de Limmatstrasse 152 de mukim Senatör ve Mi-gros Kooperatifler Birliği Başkanı C.Duttweiler ile Breganzona Lugano Villa Servetta'da mukim Ch.H.Hochstrasser'in, memleketimizde kurulan Mi-gros Türk Ticaret Anonim Şirketine iştirakleri için, Türkiye'ye ithali ve 6224 sayılı kanundan faydalandırılması 16/8/1954 tarihli ve 4/3422 sayılı kararname ile tasvip olunan 50.000 Türk Lirası tutarındaki nakdi sermayeden, aynı sermayeye kalbi "Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi"nce karara bağlanmış bulunan, 37.500 liralık kısmı hakkında, yaptırılacak ekspertizde hakiki kıymetleri usulüne tevfikten tesbit edilmek kaydıyla, mezkûr kanun hükümlerinin tatbiki; İktisat ve Ticaret Vekâletinin 23/12/1954 tarihli ve 4/17409/-5022/II-53/72481 sayılı yazısı üzerine, sözü geçen kanunun 1 inci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 4 / 2 / 1955 tarihinde tasvip edilmiştir.

REİSİCUMHUR vekili

[Signature]

Başvekil Devlet Vekili Devlet Vekili Devlet Vekili Adliye Vekili

Mâli Müdafaa Vekili Dahiliye Vekili Hariciye Vekili Maliye Vekili Meaîrî Vekili

Nafia Vekili İkt. ve Ticaret Vekili Sık. ve İc. Mea. Vekili Gümr. ve İnh. Vekili

Ziraat Vekili Mînakalât Vekili Çalışma Vekili İşletmeler Vekili

130 18 01 02 138 113 12

7/29

Form No: 30 18 1 2 - Kutu No: 138 - Dosya No: 113 - Sıra No: 12

Ek 6: Ulus Gazetesi 19.5.1951 s.2 Eski sağlı Bakanı Prof. Dr. Sadi Irmak'ın İsviçre'deki Konferansı

Yürüyelim arkadaşlar!..

kumandasıyla çıktığımız gün...
O gün olmasaydı, ufuklar karacaktı; rüzgârlar fırtına, fırtınalar kasırga olacaktı. Tutuşan ve vatan sınırlarına yaklaşan yangınlar her saniye bir şimşekten, her dakika bir yıldırımdan hız alacaktı.

Bu yürüyüşü durdurmalıyım. İleri atılmış adımları geri çevirmeliye bu başlangıç gününün yıldönümünde tekrar andırmalıyız.

Bugün gençlik bayramıdır. Fakat gençlere de, yaşlılara da bugünü kutlarken İaönü'nün bundan yıllarca evvel söylediği şu cümleyi hatırlatmayı da vazife sayarım: "Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmek ve derinleştirmeli en şerefli vazife sayıyoruz."

Nurettin ARTAM

Prof. Irmak İsviçre'ye gitti

Haber aldığımız göre, eski Çalışma Bakanı Profesör Sadi Irmak ilmi çalışmalarda bulunmak ve bu meydana vaki davet üzerine birisi İsviçre, ikincisi Alman üniversitelerinde olmak üzere üç konferans vermek için Avrupa'ya hareket etmiştir. Birinci konferans "insanda göz keskinliğinin hudutları", ikinci "Toros yürüklerinde kan grupları ve dağ hayatının fizyolojik tesirleri", üçüncüsü de "Türklerde içtimai basiret meselelerinin tarihi ve Çalışma Bakanlığının kurulması ile başlayan yeni bir safhanın verimleri" mevzuunda olacaktır.

Emekli Sandığından verilecek borç para

racak bir tezat işi...
Hükümetin bu dâva sebebiyle karşılaştığı müşkülleri anladık. mamak ve bu işte bize düşen hizmeti esirgemek bizim için imkânsızdır. Nitekim dinamik bir maliyece, zaaf ve kudretlerimizi iyi bilen bir memleket adamı olan Eyübođlu, dâvayı partilerüstü bir memleket meselesi telâkki eden selim bir his ve hasasiyetle hareket ederek tenkid değil, sık sık teşekkür ve teşviklerle bezenmiş ikazlarda bulunmuştur. Ancak biz hâdisenin onuncu ayında, bir defa için tok ve acı konuşarak, Nedim Ökmen'in istihlaf ettiği eski mesullerce bu çapta bir tehcir ve iskân vazifesine ait icapların maalesef takdir edilemediğini ve çok hafife alındığını söylemek mecburiyetindeyiz. Meseleden doğrudan doğruya sorumlu olan Tarım Bakanlığı, milyarlar bir çiftlik sahibinin lüks fantazisini pek andıran meşhur haber alma servisine bütçeden

Türkiye - İsviçre mal mübadelesi

Türkiye ile İsviçre arasındaki ticarî mübadele hacmi Avrupa Ödeme Birliğinin yarattığı imkânlarla kuvvetlenmiş bulunuyor. Türkiye 1950'de İsviçre'ye 14 milyon franklık ithalât yapmıştı, 1951'de bu miktar 17 milyona çıkmıştır. İsviçre'nin Türkiye'ye olan ihracatı ise bir yıl içinde 22 milyondan 41 milyon franka çıkmıştır. Bu inkişaf Avrupa Ödeme Birliği imkânlarının eskisine nazaran ne kadar genişlemiş olduğunu gösterir. İsviçre Türkiye'ye başlıca makine, saat, kimya maddeleri, ilâçlar, dokuma ve kitap ihraç etmektedir.

Türkiye'de buna mukabil tanınmış yurt mahsullerini yollamaktadır, fiyatların yüksekliği

İSTANBUL HABERLERİ

İsviçreli ucuzluk sihirbazı geliyor

Mütehassıs ucuzluk için iyi niyetin şart olduğunu söylüyor

İstanbul, 19 (Telefonla) — Ticaret Bakanlığının davetlisi olarak eşi ile birlikte memleketimize gelen Bigro Teşkilâtı Başkanı İsviçreli Sanetör Utweiler bu sabah şehrin muhtelif tarihî abidelerini ve müzelerini gezerek İktisat Müdürü Ferruh İlter ile birlikte Ankara'ya hareket etmiştir. Senatör şehrimizde bulunduğu müddetçe yurdun muhtelif belediyeleri tarafından hayatı ucuzlatması için yardıma çağırılmıştır. İsviçre'de Cumhurbaşkanı adayı olan Senatör memleketimizde fazla kalamıyacağını belirterek bu tekliflere müspet cevap vermemiştir. Senatör tanzim satışlarının iyi işliyebilmesi için dikkat edilmesi gereken şu üç esas belirtmiştir:

- 1 — Tanzim satış durumu için Devlet büyük bir yardımda bulunmalıdır,
- 2 — İyi niyetli olmak şartı, işin benimsenmesi şarttır,
- 3 — Kurulacak teşebbüsün serbestçe hareket edebilmesi için Devletle ve idare ile ilgisi olmaması lâzımdır.

Bu şartlar altında kurulacak bir işletmenin Bigro'nun iktisadî prensiplerine riayet ettiği takdirde muvaffak olacağını belirten Senatör kurucusu olduğu teşkilâtın iki ana esasını şu üzerinde durmaktadır:

En iyi kalite, en ucuz fiyat.

Senatöre göre, en iyi kalite müstahsili malın değerinden fazlasını vermekle ve ona yardım etmekle temin edilir. En ucuz fiyatla mal teminine gelince müstehlik ve müstahsil arasındaki çesitli el kaldırılmalıdır. Ucuzluk sihirbazı Ankara'ya hareket ederken sihirli arabası vapurla şehrimize gelmiştir. Tanzim satış yerleri hususiyetlerini bünyesinde taşıyan bu araba fiyatların yüksek olduğu yerlere süratle gönderilecek fiyatların istikrarını temin etmektedir.

derasyonun birleşmesi hakkındaki gündem maddesi görüşülmüştür ve neticede ayrı teşekküller halinde çalışılması talebe menfaatlerine daha uygun görülerek birleşme fikri reddedilmiştir. İcabederse iki talebe teşekkülü bir Konfederasyon halinde birleşebilecektir.

İsviçreye canlı domuz ihraç ediliyor

İsviçre Hükümeti memleketimizden domuz almak için müracaatı bulunmuştur.

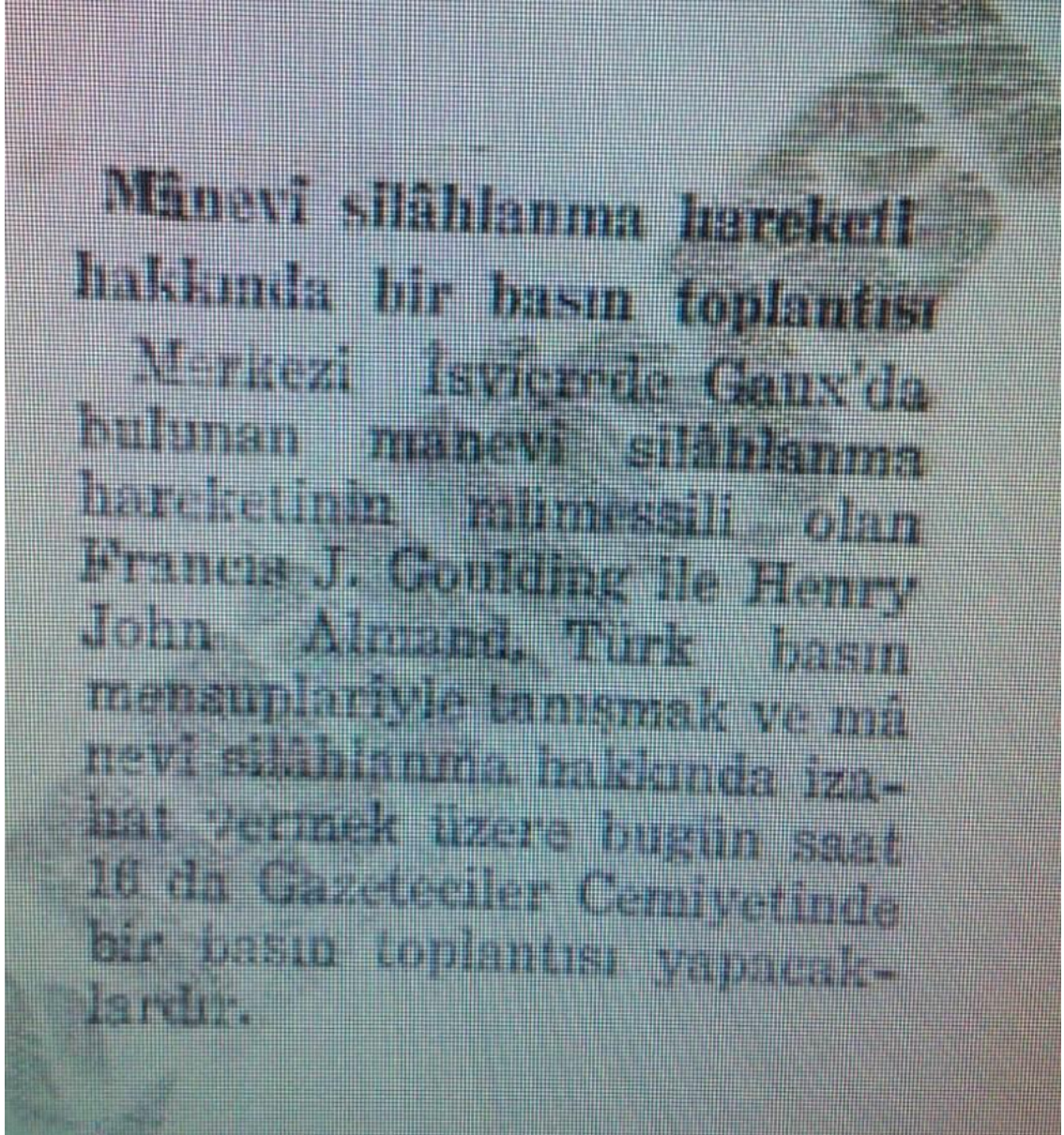
Verilen malûnata göre birkaç ay zarfında memleketimizden İsviçreye 54 bin canlı domuz ihraç edilmiştir. İsviçre Hükümetinin teklif ettiği fiatların piyasada ve belli tâcirler arasında müsait kâğıtlandığı söylenmektedir.

İsviçre'ye 6 milyon frank- lık krom ihraç ediliyor

İsviçreye 6 milyon İsviçre Frank-
lık krom ceyheri ihraç edilecektir.
Bu kromun ihracından tahassül
edecek olan alacağımızın, İsviçre-
den ithali için tahsisi yapılan 2,5
milyon liralık ilâca ait borcumuza
mahsup edileceği anlaşılmaktadır.

Ek 11: Milliyet Gazetesi 10.9.1951 s.2 Manevi silahlanma Cemiyetinin Türkiye’de Basın Toplantısı

Ek 12: Milliyet Gazetesi 11.11.1957 s. 1 Zürih'i İmar Eden Mimarın İzmir'in İmarı İçin Türkiye'ye Gelişi

Zürih'i imâr eden mimar geldi

Zürih şehrini imar eden dünyaca tanınmış İsviçreli Profesör Bodmer dün uçakla şehrimize gelmiştir. İzmir'in imarı ile ilgili çalışmalara katılacak ve plânları hazırlayacak olan Profesör, Bodmer, kendisini karşılayan İzmir Belediye Reisi Faruk Tunca ile görüşmüştür.

Profesör Bodmer'e göre, İzmir'in imarı için yüz milyon lira harcanecektir. Bunun bir kısmı İ.C.A. den ve diğer bir kısmı da Türk parası olarak ödenecektir. Sarıksızla 50 milyon liraya satılacak, elde edilen para imar işlerinde kullanılacaktır.

İzmir Belediye Reisi Prof. Bodmer ile yaptığı görüşmeden sonra İzmir'e hareket etmiştir. Prof. Bodmer bir hafta şehrimizde kaldıktan ve İstanbul'un imar durumunu tetkik ettikten sonra İsviçre'ye gidecektir.

